

KANDIDATSPECIALE JURA

Momsfritatte formidling- og forhandlingsytelser i momsloven § 13,
stk. 1, nr. 10 og 11, litra a)-e)

AALBORG UNIVERSITET

AMALIE GJERDE UTHEIM

VEILEDER: CHARLOTTE SØRENSEN

17. MAI 2023

Tittelblad

Utdannelsessted: **Aalborg Universitet**

Studieretning: **Jura**

Eksamen: **Kandidateksamen**

Veileder: **Charlotte Sørensen**

Tittel

Momsfritatte formidling- og forhandlingsytelser i momsloven § 13, stk. 1, nr. 10 og 11, litra a)-e)

English Title:

VAT-exempt related services and negotiation for insurance transactions and financial transactions

Innleveringsdato: **17. mai 2023**

Anslag:

141 197

Skrevet av:

Amalie Gjerde Utheim

20210746

Abstract

The purpose of this thesis is to shed light on the scope of application of the Danish VAT Act § 13, subsection 1, No. 10 and 11, in relation to subcontractor services. The EU's development of the single European market has found it necessary to regulate and harmonize the individual member states' internal taxes, including value added tax. The EU's taxation model has a wide area of application, so that all deliveries of goods and services are, as a starting point, covered by the duty to pay tax. As an exception to the tax for VAT, there are a number of VAT exemptions that include services connected to the financial sector. A transaction's exemption from VAT taxation will, as a starting point, be to the advantage of the purchaser when this is a private person, provided that the exemption affects the price determination in the purchaser's favour. In that context, the overriding purpose of the exemption provision is to ensure ample access to the services and influence the behavior of increased consumption, including ensuring access to the current delivery for a wider circle of recipients

In response to the overall positive purpose of VAT-exempt services, a particular problem has occurred regarding the VAT exemptions in the VAT system. The lack of clear definitions in the exemption provisions has resulted in several questions of principle submitted to the European Court of Justice regarding the interpretation of the provisions. Furthermore, the lack of clear definition for VAT exemptions, has led to an undermining of these exemptions and the VAT system itself. The distinction between VAT-liable transactions and VAT-exempt transactions regarding financial services has led to a number of challenges, including the exemption provisions' more precisely defined scope of application. Subcontractor services, defined according to their intermediary role, are in the exemption provisions dealing with insurance services and financial services directly added to the provisions, where the exempt service is directly linked to the rest of the provision. The terms broker, intermediary and negotiations in the provisions share the common denominator of being expressions covered by third-party activities, where the legal person performs tasks on

behalf of someone else. In response to the overall positive purpose of VAT-exempt services, a particular problem has occurred regarding the VAT exemptions in the VAT system.

Subcontractors play a third-party role, where the person performs one or more parts of the contractual obligation between a main supplier and a recipient of the performance, without the person himself being in a legal relationship with the end customer. The wording of the Act and its draft do not contain a clear definition of the concepts that are central to the position of subcontractors, here in particular the concept of mediation. The practice of the Court of Justice of the European Union has thus, on the basis of the lack of definition of the term in the law, established statements of principle on the assessment subject. The objective of this thesis is then, to assess which possible limitations the two exemptions have for the Subcontractor from a legal scholarly perspective.

In relation to the position of subcontractors, there are two requirements set out by the Court which are particularly relevant. The first requirement concerns the legal relationship between the intermediary and the parties to the agreement, where in recent practice it has been derived from both provisions that the requirement is not as strict as previously. The second requirement is the nature of the benefit, which precludes the delivery of benefits of an administrative nature. In relation to the task's issue, whether when a subcontractor is covered by the Danish VAT Act § 13, subsection 1, nos. 10 and 11, it can be concluded that if the nature of the benefit is linked to the specific exempt service, the subcontractor will be covered by the provision as there is no requirement for a direct contractual relationship between the intermediary and the recipient of the benefit.

Kapittel 1 Innledning

Bakgrunn og problemstilling

EU's oppbygging av det felles europeiske markedet har funnet det nødvendig å regulere og harmonisere de enkelte medlemsstaters interne avgifter, herunder merverdiavgiften¹. EU's beskatningsmodell har et bredt anvendelsesområde, slik at alle leveranser av varer og ytelser som utgangspunkt er omfattet av avgiftsplikten². Unntaksvis fra avgiften for moms er det en rekke momsfritak som omfatter ytelser tilknyttet den finansielle sektoren³. En transaksjons fritak fra momsbeskatning vil som utgangspunkt være til fordel for avtakeren når denne er privatperson, forutsatt at fritaket påvirker prisfastsettelsen i avtakerens gunstige retning. I den sammenheng skal fritaksbestemmelsens overordnede formål om å sikre en rikelig adgang til

¹ Rådets første direktiv (67/227/EØF) av 11. April 1967, prækambelen 6-10

² Ibid., prækambelen betraktning 10

³ jf. ML § 13, stk. 1, nr. 10 og 11 og MSD art. 135, stk. 1, litra a)-g)

tjenestene, ved fritaksreguleringen påvirke adferden av et økt forbruk, herunder sikre adgang til den gjeldende leveranse for en bredere krets mottakere⁴.

Til motsvar for den overordnede positive hensikten med momsfratatte tjenester anføres det en særlig problematikk vedrørende momsfratakene i momssystemet. Mangelen på tydelige definisjoner i fritaksbestemmelsene har resultert i at EU-domstolen ofte forelegger prinsipielle spørsmål om tolkningen av bestemmelsene, og samtidig underminerer fritakene beskatningsgrunnlaget⁵. Sondringen mellom momspliktige transaksjoner og momsfratatte transaksjoner vedrørende finansielle tjenester har medført en rekke utfordringer, herunder fritaksbestemmelsenes nærmere definerte anvendelsesområde⁶. Underleverandørtjenester, definert etter deres mellommannrolle, er i fritaksbestemmelsene som omhandler forsikringstjenester og finansielle tjenester flettet direkte inn i bestemmelsene, hvor den fratatte tjenesten direkte er knyttet opp mot resten av bestemmelsen. Megler-, formidler- og forhandlinger-begrepene i bestemmelsene deler fellesnevneres av å være uttrykk omfattet av tredjemannsvirksomhet, hvor den juridiske personen utfører oppgaver på vegne av noen andre.

Problematikken vedrørende tolkningen av fritaksbestemmelsene for forsikring og finansielle aktiviteter er forsterket i utviklingen av det finansielle markedet. Det har skjedd endringer i næringsdrivendes organisasjonsstruktur de siste 40 årene, også vedrørende underleverandørtjenester. I nyere tid har underleverandører i stigende grad overtatt serviceoppgaver i forhold til sluttforbrukere av det samlede produkt⁷. Behovet for å tydeliggjøre rammene vedrørende underleverandørtjenester i forbindelse med fritakene for forsikring og finansielle aktiviteter ble uttrykt av Kommisjonen i sitt forslag av 2007.⁸ En del av problematikken vedrørte begrepene røtter i den nasjonale sivilretten, hvor rekkevidden av de ulike uttrykkene kan variere mellom de ulike landene. Skatteministeriets har vedkjent tolkningsproblematikken omkring disse begrepene, hvor definisjonene av begrepene over tid har ført til en uensartet tolkning og anvendelse av fritakene i de ulike medlemsstatene.⁹ Det finansielle markedet inntar en vesentlig rolle i den moderne markedsøkonomien, hvor den finansielle sektoren yter et vesentlig bidrag til vekst, konkurransevne og jobbanskaffelse. Uklarheter på rettsområdet påvirker alle parter i næringskjeden, hvor staten ønsker å sikre sin inntekt, sluttforbrukerne betaler endelig avgift, og den næringsdrivende aktøren er ansvarlige for å innbetale rett beløp og kreve rett fradrag i hvert ledd i produksjons- og distribusjonskjeden. Til tross for den store økonomiske betydningen om underleverandørtjenester for forsikring og finansielle aktiviteter, er den momsmessige behandling på området uklar.

⁴ Se sak C-262/08, CopyGene, premiss 30, sak C-106/05, L. u.P., premiss 29 og sak C/76/99, Kommissionen mod Frankrig, premiss 23

⁵ Amand, C (2010) Are VAT Exemptions Compatible with primary EU Law?, s. 409

Lenoir, V (2004) April 1954 – April 2004 – VAT exemptions: The original Misunderstanding, s. 458

⁶ Lenoir, V (2004) April 1954 – April 2004 – VAT exemptions: The original Misunderstanding, s. 458

⁷ Drejer, I; Andersen, P.H; Østergaard, C.R; Wæhrens, B.V; Johansen, J; Park, E.K; Søberg, P.V, *En kortlægning af Underleverandører i Danmark* (2015) s. 19

⁸ KOM(2007)747 og KOM(2007)746

⁹ KOM (2007) 0747 - Bilag 2, KOM (2007) 0746 - Bilag 2

Med dette utgangspunktet åpnes det opp for å besvare problemstillingen

Når er underleverandører omfattet av fritakene i momslovens § 13, stk. 1, nr. 10 og 11, litra a-e?

Begrepsavklaring

Moms

Oppgaven vil anvende begrepene moms, merverdiavgift og MVA ved betegnelsen av den omhandlede avgiften. Momsen er uttrykt som en generell indirekte forbruksavgift, basert på mva-prinsippet, og som oppkreves som en flerleddsavgift. Nasjonal litteratur og praksis anvender oftest betegnelsen “moms”. Betegnelsen er tilsvarende anvendt i momssystemdirektivet. Anvendelsen av betegnelsen “moms” er begrunnet av Kommisjonens forslag til MSD ved at det er enklere og fullt ut i overenstemmelse med den linje som er sett de seneste år å henvise til moms, selv om det i noen språkversjoner, slik som den tyske, fortsatt bør være merverdiavgifter.

Varer og ytelser

I MSD anvendes begrepene “varer” og “ydelser”, i motsetning til det opphevede sjette momsdirektiv som anvender betegnelsene “goder” og “tjenesteydelser”. Kommisjonen har i sitt forslag til MSD anført at begrepsendringene ikke på noen måte påvirker innholdet av teksten¹⁰.

Underleverandør

Uttrykket underleverandør er ikke definert i ML, MSD eller 6. MD. I forhold til oppgaven vil underleverandørbegrepet anvendes som en person som utfører én eller flere deler av kontraktsforpliktelsen mellom en hovedleverandør og en oppdragsgiver. En underleverandør står, etter sin definisjon ikke i et rettsforhold til sluttkunden¹¹

Struktur og avgrensning

Oppgavens emne er momsfritatte formidling- og forhandlingsytelser i momsloven § 13, stk. 1, nr. 10 og 11, litra a)-e). Oppgaven er inndelt i kapitler for å gi et overordnet overblikk over emner og opprettholde en fast struktur. Hvert kapittel er inndelt etter emner som presiserer og avgrenser kapittelets innhold og struktur, hvor den overordnede problemstillingen skal skape rammer for oppgaven som til slutt ender med en konklusjon problemstillingen. Oppgaven omhandler to konkrete fritak for moms med ulike hjemmelsgrunnlag. I analysekapitelene vil de ulike bestemmelsene både behandles separat, for å avgjøre de konkrete rekkeviddene av bestemmelsenes uttrykk, og samlet for å sammenligne de to bestemmelsene.

Kapittel 1 har som formål å skape en overordnet ramme og forståelse for problematikken rundt underleverandørers rolle i fritaksbestemmelsene regulert i momslovens § 13, stk. 1, nr. 10 og 11. Kapitlet skal gi et overblikk over problematikken omkring temaet, og hvilken metode som skal anvendes for å løse problemstillingen. Kapittel 2 foretar en presentasjon av

¹⁰ KOM(2004) 246 endelig av 15. April 2004, avsnitt 4.4.5, s. 22 om revisjon af sprogudgaverne

¹¹ Strandet Jepsen, A, (2010), Moms og aktiviteter i forbindelse med Værdipapirer, s. 395

hjemmelsgrunnlaget på området, og kapittel 3 inneholder en gjennomgang av utvalgt rettspraksis på området. I Kapittel 4 vil de ovenstående rettskildene i kapittel 2 og 3 sammenholdes i en vurderende diskusjon. Kapittel 5 er det endelige kapittelet, hvor de vesentlige poenger fra hvert undersøkende kapittel oppsamles og utfyller rammen ved besvarelse av problemstillingen.

Metode

Opgavens formål er å klarlegge rettsstillingen for underleverandørers tjenesteytelser vedrørende forsikringsvirksomhet og finansielle aktiviteter. Temaet omhandler et område av dansk lovgivning som er implementert av EU-rettslig lovgivning,¹² og har både et EU-rettslig og nasjonalrettslig perspektiv, i tillegg til at temaet er innenfor det skatterettslige området.

Den rettsdogmatiske metode vil bli anvendt for å klarlegge hva som er gjeldende rett – de lege lata – på rettsområdet, hvor formålet er å finne ny viten om den gjeldende rett gjennom “systematisk, metodisk og transparent virksomhet.”¹³ En rettsdogmatisk metode utelukker ikke kritikk av rettsavgjørelser da denne kritiske virksomhet kjennetegnes ved å rette seg mot den rettsdogmatiske argumentasjons riktighet sett i forhold til det rettslige kildematerialet, og den kritiske virksomhet ligger innenfor rammen for rettsdogmatisk virksomhet ved ”beskrivelse, fortolkning og systematisering af gældende ret”¹⁴. Metoden utelukker heller ikke fremsettelse av rettsteoretiske synspunkt som stiller de juridiske problemene i et nytt lys¹⁵. Rettskildene inneholder informasjon av normativ karakter, hvor den tar sikte på å bidra til å fastsette hvordan et bestemt samfunnsmessig spørsmål rettslig ordnes¹⁶. Anvendelse av metoden forutsetter at rettskildene systematiseres, beskrives, tolkes og analyseres¹⁷, hvor formålet er å belyse rettstilstanden på et område. I lys av metodens normer om vektning av de ulike rettskildene¹⁸, er de videre kapitlene oppbygd for å skape en strukturert gjennomgang av rettsområdet, i forhold til den rettsdogmatiske metoden. Det bemerkes her at EU-retten ikke er presentert som en tradisjonell rettsdogmatisk systematikk fordi reglene ikke utstedes med henblikk på en samlet og fullstendig regulering av medlemsstatenes rett¹⁹.

Forholdet mellom EU-retten og nasjonal rett

EU-rettens overdragende lovgivningskompetanse er begrunnet i delvis derogasjon, og delvis suverenitetsavgivelse, skjedd etter GRL § 20.²⁰ EU-retten er en del av gjeldende dansk rett, hvor EU-rettens betydning i dansk rett er omfattende. Den overnasjonale rettsdannelsen skapes i EU's institusjoner, som fastlegger regler for medlemsstatene, men også direkte og indirekte for borgerne.²¹ EU-rettslige og nasjonale hjemmelsgrunnlag anvendes suksessivt. Prinsippene om EU-rettens forrang og umiddelbare anvendelighet, samt plikten til EU-

¹² Risvig Hamer, C & Schaumburg-Müller, S (2020) Juraens verden s. 34

¹³ Munk-Hansen, C, (2018), *Retsvidenskabsteori*, s. 204.

¹⁴ Evald, J, (2004) Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære, s. 232

¹⁵ Evald, J, (2004) Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære, s. 233

¹⁶ Blume, P (2020) Retssystemet og juridisk metode s. 183

¹⁷ Tvarnø, C & Nielsen, R, (2021), *Rettskilder og Retsteorier*, s. 55.

¹⁸ Eckhoff, T, (2001) *Rettskildelære*, s. 19

¹⁹ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 288

²⁰ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 287

²¹ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 288

konform tolkning, medfører at EU-retten i vidt omfang er uttrykk for gjeldende nasjonal rett²². EU-rettens regler har forrang til de danske nasjonale reglene²³, og EU-retten vil ved konflikt få anvendelse over den nasjonale retten i henhold til medlemsstatenes underlagte krav om direktivkonform tolkning²⁴. EU-rettslige avgjørelsers bindende virkning for medlemsstatene legger overordnede rammer for dansk rett²⁵

Skatterettens betydning

Oppgaven gjelder spørsmål innenfor det avgiftsrettslige området av loven. En avgiftsplikt skal, som følge av legalitetsprinsippet og GRL § 43, være hjemlet i lov. Som utgangspunkt taler prinsippet for at en avgiftspliktig regel ikke skal tolkes utvidende.

I forhold til rettsområdet er det to ting som er relevante å bemerke. For det første er momsen en generell avgift, som bygger på flere fasetter. Nøytralitetsprinsippet reflekterer momssystemets generelle karakteristikk, ved at momsen skal være nøytral i forhold til produsenters og forbrukers valg av varer og ytelser. Den generelle karakteren gir avgiftsgrunnlaget som utgangspunkt et vidt anvendelsesområde. For det andre omhandler oppgaven et emne innenfor fritaksområdet av momssystemet. Fritaksbestemmelsene er unntak fra den generelle hovedregel om avgiftsplikt, og avviker således fra momssystemets generelle karakter. Et slikt avvik skal ut fra en systemkonform synsvinkel unngås.²⁶ I forhold til tolkningsprinsippene som anvendes for metodisk analyse synes det dog antatt at tolkningsprinsippene innenfor dette området ikke adskiller seg i særlig grad fra tolkningsprinsipper innenfor andre nasjonale rettsområder²⁷

Hjemmelsgrunnlaget

Utgangspunktet for rettsavklaringen er den relevante lovteksten, da en bindende nedskrevet rettsregel gir borgeren både rettigheter og plikter innenfor lovens område.²⁸ Underleverandørtjenesters fritak for moms er hjemlet i ML § 13, stk. 1, nr. 10 og 11, ved betegnelsene “forsikringsmægler og –formidler”, “formidling” og “forhandlinger”. Den danske momsloven utgjør en implementering av det EU-rettslige direktivgrunnlaget²⁹. Det gjeldende momssystemdirektivet fritar forsikringstransaksjoner og ytelser utført av forsikringsmeglere og –formidlere i forbindelse med disse transaksjoner, jf. MSD Art. 135, stk. 1, litra a) og finansielle aktiviteter som nevnt i art. 135, stk. 1, litra b)-g). Momsloven og momssystemdirektivet anvendes suksessivt. EU-rettens regler har forrang til de danske nasjonale reglene³⁰, og EU-retten vil ved konflikt få anvendelse over den nasjonale retten i

²² Ramhdahl Jensen, D, (2004) Merværdiafgiftsplikten s. 4

²³ Sak C-6/64, *Costa-ENEL*

²⁴ Daniel, B.T & Hamer, C.R, (2020) *Juridisk metode når EU-retten er i spil* i Schaumburg-Müller, S & Carina Risvig Hamer, C.R, *Juraens verden - Metoder, retskilder og disipliner* s. 149 og s. 154

²⁵ Art. 288, stk. 3 TEUF

²⁶ Thygesen, J, (2021), *Grundleggende momsrettslige prinsipper – i teori og praksis*, s. 20-21.

²⁷ Michelsen, A, Askholt, S, Bolander, J, Engsig, J, (2011), *Lærebog om indkomstskat*, s. 130

²⁸ Munk-Hansen, C, (2022) *Retsvidenskabsteori*, s. 263

²⁹ jf. Art, 288, stk. 2 TEUF

³⁰ Sak C-6/64, *Costa-ENEL*

henhold til medlemsstatenes underlagte krav om direktivkonform tolkning³¹. I vurderingen av bestemmelsens anvendelsesområde skal derfor ML § 13, stk. 1, nr. 10 og 11, tolkes opp mot MSD art. 135, stk. 1, litra a)-g).

De sentrale fritaksbestemmelsene er materielle regler, oppstilt slik av dersom det foreligger et visst rettsfaktum skal det inntre en viss rettsfølge³². I forhold til skatterettens betydning, hvor fritaksbestemmelsene er unntak fra den generelle hovedregelen om avgiftsplikt, vil oppfyllelse av bestemmelsens materielle regler medføre at varen eller ytelsen unntaksvis er fritatt for avgift.

Lovtolkningen har som formål å fastlegge den konkrete lovregels utstrekning.³³ Tolkningen av en lovbestemmelse varierer ut fra om hjemmelsgrunlaget er nasjonalt eller EU-rettslig.

Nasjonale lovtolkningsprinsipper

Utgangspunktet ved nasjonal lovtolkning er lovtekstens ordlyd, hvor tolkningen skal tilstrebes en innlevelse i det rettsområdet som er regulert med regelen, med henblikk på å avdekke behov og hensiktsmessig adferd³⁴. Ordlyden av bestemmelsen regulerer hjemmelsgrunlagets rammer for hvordan bestemmelsen skal vurderes³⁵, og fastlegger bestemmelsens generelle innhold³⁶. En ordlydstolkning tar dels utgangspunkt i en semantisk forståelse, den leksikalske betydningen av uttrykkene, og dels ordenes betydning i konteksten³⁷. Tolkningen av bestemmelsenes ordlyd skal utføres i overenstemmelse med ordenes tradisjonelle betydning, slik at det oppnås rettssikkerhet, i henhold til kravene om ensartethet, forutberegnelighet og konsekvent tolkning³⁸. I vurderingen av bestemmelsens ordlyd vil lovens uttrykkelige formål inngå i fortolkningen, samt vurderingen av fagspråk på det regulerte området³⁹.

Direktivkonform tolkning

En lovbestemmelse vedtatt på bakgrunn av et direktiv, skal tolkes ut fra prinsippet om direktivkonform tolkning, hvor de nasjonale domstolene har plikt til å tolke og anvende de nasjonale reglene i overenstemmelse med det direktiv som ligger til grunn for loven⁴⁰. Ved direktivkonform tolkning kan ikke bestemmelsens ordlyd alene legges til grunn. I vurderingen av direktivenes forståelse har EU-domstolen forelagt prinsipielle uttalelser vedrørende tolkningen av de ulike bestemmelsene⁴¹. Hvis et direktiv ikke er implementert i nasjonal lovgivning, har direktivet som utgangspunkt ingen direkte virkning borgere og

³¹ Daniel, B.T & Hamer, C.R. (2020) *Juridisk metode når EU-retten er i spil* i Schaumburg-Müller, S & Carina Risvig Hamer, C.R. *Juraens verden - Metoder, retskilder og disipliner* s. 149 og s. 154 Sak C-441/14, *Ajos*

³² Munk-Hansen, C. (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 271

³³ Munk-Hansen, C. (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 305

³⁴ Munk-Hansen, C. (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 305

³⁵ Eckhoff, T. (2001) *Rettskildelære*, s. 39

³⁶ Eckhoff, T. (2001) *Rettskildelære*, s. 54-55

³⁷ Munk-Hansen, C. (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 310

³⁸ Munk-Hansen, C. (2018), *Retsvidenskabsteori*, s. 298

³⁹ Munk-Hansen, C. (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 306

⁴⁰ Munk-Hansen, C. (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 290

⁴¹ TEUF art. 267

virksomheter kan påberope seg. Dog, hvis direktivets innhold er klart, skaper rett for borgeren eller virksomheten, og fristen for implementering er utløpt kan direktivet tillegges rettsvirkning for borgere og virksomheter i nasjonalstaten som ikke har implementert direktivet⁴².

Innskrenkende, presiserende eller utvidende tolkning

Lovtolkningen grupperes som utgangspunkt i innskrenkende, presiserende og utvidende tolkning⁴³. Innskrenkende tolkning er et valg av en forståelse av regelen hvor anvendelsesområdet innskrenkes, presiserende tolkning er en fastleggelse av regelens innhold i overensstemmelse med en naturlig språklig forståelse av regelen, og utvidende tolkning betyr at regelens anvendelsesområde utvides.⁴⁴ I vurderingen av hvilken tolkningsmetode som skal anvendes vil både bestemmelsenes konkrete ordlyd samt lovens formål være sentral. I den sammenheng bemerkes det at fritaksbestemmelsene, ved å være unntak fra hovedregelen etter momssystemets karakteristikk, som utgangspunkt ikke skal tolkes utvidende. Ved lovtolkningen trekkes det et skille mellom den subjektive tolkningen, som omhandler hva som var lovgivers hensikt med de tolkede rettsreglene, og den objektive tolkningen som tar utgangspunkt i bestemmelsens ordlyd og dens sammenheng med loven, rettsområdet, mv.⁴⁵

Formålstolkning

En formålstolkning sonderer mellom objektiv og subjektiv tolking, men tar utgangspunkt i en rimelig antakelse om hva som har vært formålet med den konkrete lovgivningen, hvor regelens utstrekning fastlegges ut fra en begrunnet antakelse om lovgivers formål med regelen⁴⁶. Lovens forarbeider og motiver betraktes som gyldige rettskilder i forbindelse med formålstolkningen av en bestemmelse med henblikk på fastere definisjon og avgrensning. Lovens formål fremgår av både loven selv og lovforarbeider, og beskriver hva lovgiver hadde som hensikt ved utarbeidelsen av loven⁴⁷. Det er et tungtveiende tolkningsbidrag i vurderingen av grunnlaget for forståelsen av loven⁴⁸. EU-direktivenes implementering i det danske rettsforholdet betyr at også EU-direktivenes lovformål er relevante tolkningsbidrag, fordi momslovens prinsipper er en direkte følge av EU-systemets lovregulering. Momssystemdirektivets lovformål og forarbeider vil være legitime tungtveiende tolkningsbidrag. Formålstolkningen er begrenset til rammene av lovens klare ordlyd, i henhold til deskriptiv rettskildeteori og legalitetsprinsippet jf. GRL § 43.⁴⁹

EU-reglernes forrang utgjør et vesentlig element i forbindelse med den objektive formålstolkningen av EU-rettslig regulering av avgiftsrettens område⁵⁰. Hensynene avledet av

⁴² Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 292

⁴³ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 307

⁴⁴ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 307-309

⁴⁵ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 312 og 318

⁴⁶ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 319

⁴⁷ Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 101

⁴⁸ Munk-Hansen, C, (2018), *Retsvidenskabsteori*, s. 304

⁴⁹ Evald, J, (2000), *Rettskilderne og den juridiske metode*, s. 7 og 19-22

⁵⁰ Rdir 2006/112/EF: Præambelen

legalitetsprinsippet i GRL § 43 blir betraktet på tilsvarende nivå. I sammenheng med inndragelse av den EU-rettslige hjemmelen, anvendes Kommisjonens forslag til direktivene, i samme omfang som forarbeider til momsloven, som tolkningsbidrag, i det omfang de ikke strider mot lovens ord. Det någjeldende Rdir 2006/112/EF (MSD) bygger på grunddirektivet Rdir 77/388/EØF (6. MD), hvor momssystemdirektivet er en renskrivning av daværende direktiv. 6. MD's lovforarbeider og lovtekst inneholder det primære materielle innholdet vedtatt ved utarbeidelsen av loven momssystemdirektivet baserer seg på⁵¹, og ordlyd og forarbeider til grunddirektivet kan trekkes inn som relevante tolkningsbidrag⁵².

SKAT's begrepsdefinisjoner

Hjemmelsgrunnlagets manglende definisjoner som følge av ML, MSD og 6. MD, vil forholde seg til en tolkning av begrepenes naturlige språklige forståelse. I den sammenheng vil også SKATs begrepsdefinisjon i Den Juridiske Vejledning (DJV) trekkes inn som støtteargument i vurderingen. DJV har sirkulærstatus, og uttrykker Skatteforvaltningens oppfattelse av hva som er gjeldende rett, med bindende virkning for skatteforvaltningen med mindre innholdet bryter med høyere rangerte rettskilder⁵³. Veiledningen er dog ikke bindende i det omfang det kan støttes rett på innholdet av tidligere veiledninger⁵⁴. DJV er en administrativ forskrift, alene bindende for SKAT.⁵⁵

Legaldefinisjoner

I tilfeller hvor lovspråket er uklart, er det relevant å se om det eksisterer legaldefinisjoner av begrepene.⁵⁶ ML, MSD og 6. MD oppstiller ikke selv en legaldefinisjon av uttrykkene, og eventuelle legaldefinisjoner som trekkes inn i oppgaven vil bero på andre lovers begrepsdefinisjoner. En legaldefinisjon er i alminnelighet kun gjeldende for den gjeldende lov⁵⁷, og en bestemmelses anvendelsesområde er vanligvis begrenset i saklig, personell og stedelig henseende, som fremgår av generelle begrensninger eller loven selv⁵⁸.

Anvendelsesområdet for et begreps definisjon i en annen lovs bestemmelse beror på om motivet til begrepet gir uttrykk for slik tolkning⁵⁹. I tilfeller hvor en slik anvendelse er akseptabel må det antas at legaldefinisjonen kun anvendes som et støttebidrag, fordi en analog tolkning som medfører et utvidet anvendelsesområde av hjemmelsgrunnlaget som utgangspunkt ikke er tillatt.

Rettspraksis

Hjemmelsgrunnlaget i ML, MSD og 6. MD mangler en ytterligere definering av de ulike uttrykkene som fremgår av de relevante fritaksbestemmelsene. En ytterligere begrepsdefinisjon må derfor søkes belyst i relevant faktum, både i form av EU-rettslige og

⁵¹ Rdir 2006/112/EF, præambelen

⁵² Evald, J, (2000), *Retskilderne og den juridiske metode*, s. 54-60

⁵³ Den Juridiske Vejledning, 2023-1, "Den Juridiske Vejledning – Et bidrag til retssikkerheden"

⁵⁴ Den Juridiske Vejledning, 2023-1, "Den juridiske vejledning – Bindende virkning"

⁵⁵ Evald, J & Schaumburg-Müller, S, (2004), *Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære*, s.296-297

⁵⁶ Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 54-55

⁵⁷ Munk-Hansen, C, (2022) *Retsvidenskabsteori*, s. 270

⁵⁸ Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 51

⁵⁹ Hansen, L.L., Werlauff, E, (2013) *Den juridiske metode – en introduktion*, s. 127

nasjonale avgjørelser, for å analysere bestemmelsenes rekkevidde vedrørende underleverandørtjenester.

Domstolen har beslutningstvang i en sak, og fastleggelsen av en regels utstrekning i praksis vil få stor betydning for forståelsen av regelen. Idealet om ensartethet medfører et likhetshensyn for borgerne og rettssikkerhetshensyn anvendes på samme måte, og rettspraksis vil ofte ha en avgjørende normativ betydning for regelens forståelse⁶⁰. Domstolen har en rettsskapende funksjon, i tillegg til å anvende retten, hvor vekten av rettspraksisen beror dels på hvor stor vekt den tillegges, og dels hvor meget stoff som kommer fra annet hold, særlig vedrørende lovgivers egen passivitet⁶¹.

EU-domstolen

EU-rettslige avgjørelses bindende virkning for medlemsstatene legger overordnede rammer for dansk rett⁶². I sakene innbrakt for EU-domstolen ved prinsipiell foreleggelse, indikerer EU-domstolen hvordan den nasjonale domstolen skal anvende og tolke EU-retten, men det er den nasjonale domstolens oppgave å treffe avgjørelse i saken⁶³. EU-domstolen anvender ofte en dynamisk tolkning, hvor bestemmelsen tolkes i samsvar med samfunnets utvikling, og ved å ikke direkte følge lovgivers opprinnelige formål på lovutarbeidelsens tid, påvirker domstolen fastleggelsen av rettstilstanden⁶⁴. EU-domstolen har som formål å sikre at reglene gjennom de jurisiske problemstillingene tolkes, overholdes og anvendes på samme måte i alle EU's medlemsstater, og fastlegger således gjeldende rett samt treffer avgjørelser om tolkningen av direktivene⁶⁵. Domstolen legger også vekt på EU-rettslige forarbeider, herunder EU-lovgivers hensikter, som fremgår av preambler og av forarbeidene for øvrig. Det antas at det gjelder et legalitetsprinsipp, et proporsjonalitetsprinsipp, et likebehandlingsprinsipp, et nærhetsprinsipp, et kontradiksjonsprinsipp, et effektivitetsprinsipp, og et ekvivalensprinsipp samt andre prinsipper⁶⁶.

Domstolen har kommet med uttalelser om hvilket tolkningsprinsipp som skal anvendes ved begrepstolkningen i fritaksbestemmelsene. Som utgangspunkt er en fritaksbestemmelse, begrunnet i dens karakter unntatt fra en utvidende tolkning. Vage eller flertydige uttrykk skape flere tolkningsalternativer som lar seg forene ved en presiserende tolkning⁶⁷. I motsetning til presiserende tolkning gir innskrenkende tolkning en bestemmelse et snevrere anvendelsesområde enn ordlyden tilsier. Det er ikke et skarpt skille mellom en innskrenkende tolkning eller en presiserende tolkning, og et vagt ord som gis et snevert innhold må vurderes konkret om gis et så snevert innhold at det må karakteriseres innskrenkende⁶⁸. En restriktiv fortolkning er som utgangspunkt en tolkning som, ved flere naturlige språklige forståelser,

⁶⁰ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 305

⁶¹ Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 192

⁶² Art. 288, stk. 3 TEUF

⁶³ Høilund, D, (2021), *Retssikkerhed og juridisk metode*, s. 51

⁶⁴ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 325

⁶⁵ Høilund, D, (2021), *Retssikkerhed og juridisk metode*, s. 51

⁶⁶ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 292-294

⁶⁷ Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 118

⁶⁸ Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 119

anvender en snever utstrekning av regelen. Tolkningen kan anses både som presiserende og innskrenkende. I noen tilfeller anvendes begrepet restriktiv fortolkning synonymt med innskrenkende tolkning.⁶⁹

70

Den danske domstolen anvender tolkningsprinsipper i situasjoner hvor ordlyden ikke er tilstrekkelig anvendelig eller uklar på det spesifikke området⁷¹. I systematiseringen av den nasjonale praksis vil dommenes prejudikatsverdi vektes. I vurderingen av domstolens verdi er det relevant å nevne at domstolbegrunnelsens vektlegging beror i høy grad på hvordan domstolen ordlegger seg, og at danske domstoler og EU-domstolen ikke anfører dissens i sine endelige beslutninger, og kun utgir det domstolen i fellesskap er enige i⁷². I vurderingen av praksisen, vil det være relevant å se på domstolens analogiske tolkning av bestemmelsene om hverandre, og hvordan tidligere avgjørelser vedrørende den ene bestemmelsen anvendes i vurderingen av den andre, for å se på om anvendelsesområdet for formidlerbegrepet i de to bestemmelsene anvendes likt. Skatterådets bindende svar trekkes frem som en sekundær rettskilde. Bindende svar har formål om å gi avklaring på skattemessige problemstillinger ved en gjennomført eller påtenkt disposisjon⁷³, og er ifølge skatteforvaltningslovens § 25, stk. 1, bindende for skattemyndighetene i forhold til den gjeldende person som spør⁷⁴. Skatterådets bindende svar bærer ikke like tung rettskildemessig vekt som EU-domstoler, nasjonale domstoler og Landsskatteretten, men vil bli brukt til å underbygge rettstilstanden i forhold til momsfratakene vedrørende forsikringsvirksomhet og finansielle aktiviteter⁷⁵.

I *kapittel 4* vil de overordnede retningslinjene gitt i rettspraksis settes opp mot lovbestemmelsenes overordnede rammer, for å se både om jus og praksis stemmer overens med hverandre, og ved strid vurdere hvilken tolkning som er mest tungtveiende, for så å legge overordnede rammer for endelige redegjørelse i neste kapittel. I vurderingen av begrepenes rammer vil det trekkes frem juridisk litteratur som bidrag til refleksjon over praksisen og lovens utvikling. Sammensatt med andre rettskilder bærer rettsoppfatningene liten vekt,⁷⁶ men da det er begrensede kilder på området taler dette for at de utøver en faktisk innflytelse i rettslivet⁷⁷. Uttalelser fra generaladvokaten vil også trekkes frem som støttebidrag. Generaladvokatens uttalelser om saker forelagt for domstolen er bygget opp på tilsvarende måte som en dom, men er ofte mer utdypende en EU-domstolens avgjørelser. Uttalelsene er ikke bindende, og det kan forekomme forskjeller i uttalelsen og etterfølgende dom. Et forslag har en svak rettskildemessig verdi, men vil fortsatt være relevant som et

⁶⁹ Munk-Hansen, C, (2022), *Rettsvidenskabsteori*, s. 325

⁷¹ Høilund, D, (2021), *Retssikkerhed og juridisk metode*, s. 25-26

⁷² Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 157

⁷³ Den Juridiske Vejledning, 2022-1, Version 3.8 – 31.01.22, A.A.3.5 ”Bindende svar bagud i tid”

⁷⁴ Høilund, D, (2021), *Retssikkerhed og juridisk metode*, s. 66

⁷⁵ Høilund, D, (2021), *Retssikkerhed og juridisk metode*, s. 65

⁷⁶ Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 270

⁷⁷ Eckhoff, T, (2001), *Rettskildelære*, s. 270

støttebidrag ved tolkning, særlig de deler domstolen sier seg enig i⁷⁸. Reelle hensyn har som formål å fastslå en rimelig rettslstand ved hensynsavveininger, rimelighetsoverveielser, prinsipper, konsekvensbetraktninger mv.⁷⁹ Slike rimelighetsbetraktninger vil også trekkes frem i vurderingen.

Fritaksbestemmelsene

Som følge av MSD art. 1, stk. 2 bygger det felles mva.-systemet på prinsippet om at det skal anvendes en generell forbruksavgift for varer og ytelser, som er nøyaktig proporsjonal med varen og ytelsens prins uansett antallet transaksjoner i produksjons- og distribusjonsledd før beskatningsleddet. Fritakene fra moms er et unntak fra dette generelle prinsippet, ved at varer og ytelser, som i utgangspunktet ville vært avgiftspålagt, er fritatt for avgift etter ML § 13, stk. 1., herunder forsikringstjenester i nr. 10 og finansielle tjenester i nr. 11. Fritakene omfatter selve leveransens art og karakter⁸⁰

Opprettelsen av det fellesskapsrettslige markedet førte til vesentlig endringer i sjette direktiv, momsloven av 1967 ble revidert, med henblikk på å sikre en korrekt implementering av direktivene, sammen med forslag til endring som ville gjøre loven med overskuelig og enklere å arbeide med⁸¹. Dette medførte til ny momslov i 1994⁸², hvor begrepet for hvilke tjenesteytelser som var omfattet av avgiftsplikten ble utvidet. På samme tid ble forsikringsvirksomhet og finansielle aktiviteter, samt underleverandører av disse fritatt for moms direkte av lovens ordlyd.⁸³ Siden er det foretatt endringer i momsloven, men systematikken og terminologien er den samme som i 1994⁸⁴. Nøytralitetsprinsippet har medført en vid og generell avgiftsplikt som skal oppkreves så generelt som mulig i samtlige produksjons- og distribusjonsledd⁸⁵. Fritakene for avgift er unntak fra hovedregelen om avgiftsplikt, og oppstilles som en uttømmende liste.

I Kommisjonens forslag fra 2008 fremkommer det at tiden har løpt fra definisjonen av forsikringstjenester og finansielle tjenester omfattet av fritaksbestemmelsene, som har ført til en ensartet tolkning og anvendelse av fritakelsene i de ulike medlemsstatene⁸⁶. I forslaget fremkommer det et behov for å presisere reglene for momsritak ved forsikringstjenester og finansielle tjenester, for å forbedre rettssikkerheten og minske de administrative omkostningene forbundet med anvendelsen av fritakene. I gjennomføringen av en offentlig høring fra 2006 (Study to increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services) ble de ulike medlemsstatenes behandlinger av fritaksbestemmelsenes rekkevidde konstatert. I tillegg til behovet for en økt rettssikkerhet og minskning av administrative omkostninger, er den skjulte momsen i omsetningsstrukturen

⁷⁸ Folketinget ”Hvad er en generaladvokat?”

⁷⁹ Munk-Hansen, C, (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 395

⁸⁰ Thygesen, J, (2021), *Grundlæggende momsretlige principper – i teori og praksis*, s. 112

⁸¹ jf. Bemerkningene til lovforslag L 124, Forslag til lov om merværdiafgift (momsloven), fremsatt den 8. desember 1993.

⁸² LOV nr. 375 av 18/05/1994

⁸³ LOV nr. 375 av 18/05/1994 § 13, stk. 1, nr. 10 og 11

⁸⁴ Den juridiske vejledning 2023-1 D.A.1.5

⁸⁵ Rdir 2006/112 punkt 5.

⁸⁶ KOM(2007)747 og KOM(2007)746

for forsikringstjenester og finansielle tjenester også et problem. Den private sektors ønske om en forbedret konkurranseevne, er begrunnet i en økt konkurranse i medlemsstatene med utvikling i retning av et paneuropeisk marked, samt markedsdeltakere etablert utenfor EU. Sektoren er i et vidt omfang drevet av et effektiviseringsbehov, men det fremkommer bredere lovgivningsmessige rammer for et integrert europeisk marked for finansielle tjenester beskrevet i handlingsplanen for finansielle tjenester. Kommisjonen har, begrunnet i at markedet utvikler seg i en retning hvor spillereglene mellom markedsdeltakerne skal være like, anført at de lovgivningsmessige rammene medfører en skjerpelse av konkurransen mellom utbydere av forsikringstjenester og finansielle tjenester.

Kapittel 2 Hjemmelsgrunnlag

Hensikten med dette kapittelet er å belyse hjemmelsgrunnlaget for når underleverandører er omfattet av bestemmelsene i momsloven § 13, stk. 1, nr. 10 og 11 om forsikring og finansielle aktiviteter.

ML § 13, stk. 1 nr. 10 og MSD art. 135, stk. 1, litra a)

ML § 13, stk. 1, nr. 10 fritar "forsikrings- og genforsikringsvirksomhet, herunder ydelser i forbindelse med sådan virksomhet, som utføres af forsikringsmæglere og –formidlere" fritatt for moms. Bestemmelsens oppbygning forutsetter at underleverandøren både må være en "forsikringsmægler(e) (eller) -formidler(e)" og utføre "ydelse i forbindelse med forsikrings- og genforsikringsvirksomhet", for å være omfattet av fritaksbestemmelsen. Bestemmelsen i ML § 13, stk. 1, nr. 10 følger av implementering av MDS art. 135, stk. 1, litra a) som fritar ytelse utført av forsikringsmeglere og –formidlere i forbindelse med forsikrings- og gjenforsikringstransaksjoner⁸⁷.

Begrepene forsikringsmegler og –formidler knytter seg opp mot personen som utfører tjenesten. Den danske ordbog har definert "forsikringsmægler" ved en person som handler på vegne av en næringsvirksomhet ved å innhente tilbud fra forsikringsselskaper⁸⁸. En "formidler" er en person eller instans som fungerer som forbindelsesledd mellom to parter⁸⁹, og en "forsikring" en avtale hvor noen forplikter seg til å yte erstatning ved skader og ulykker som rammer avtalens andre part, mot betaling av et beløp⁹⁰. Både megler- og formidlerbegrepene indikerer en mellommannrolle, hvor noen utgjør er mellomledd, og forsikringsbegrepet en dekning av risiko. I en oppstykket vurdering av uttrykket forsikringsmegler og –formidler indikerer både megler- og formidlerbegrepet en mellommannrolle, hvor noen utgjør et mellomledd, og forsikringsbegrepet en dekning av risiko.

SKAT definerer "forsikringsvirksomhet" som virksomhet hvor ytelsene består av, mot vederlag, å dekke bestemte risikoer i overensstemmelse med vilkår fastsatt i en

⁸⁷ jf. Art, 288, stk. 2 TEUF

⁸⁸ Den danske ordbog om "Forsikringsmægler"

⁸⁹ Den danske ordbog om "formidler" punkt 2

⁹⁰ Den danske ordbog punkt 1 om "forsikring"

forsikringsavtale⁹¹. Verken ML eller MSD definerer ”genforsikringsvirksomhet”⁹². Begrepet ”i forbindelse med” har som utgangspunkt en vid utstrekning da det etter ordlyden kun oppstiller krav om at to eller flere forhold er knyttet til hverandre⁹³. Lovgivers distinksjon mellom “forsikrings- og genforsikringsvirksomhet” og “ydelser i forbindelse med sådan virksomhet, som udføres af forsikringsmæglere og –formidlere” tilsier at det er en faktisk forskjell mellom de to uttrykkene. Uttrykket ”i forbindelse med” indikerer at det skal foreligge et rettsforhold mellom forsikringsmegleren og –formidleren, og forsikringsvirksomheten eller forsikringstransaksjonen. Bestemmelsen gir dog ikke ytterligere indikasjoner for hvordan rettsforholdet mellom partene skal være. En ordlydstolkning av begrepene forsikringsmegler og –formidler tilsier at tjenesteyteren utfører oppgaver på vegne av noen andre. I vurderingen av om bestemmelsen krever et rettsforhold mellom mellommannen og begge parter eller bare en partene i tjenesteyter og tjenestemottaker-forholdet, er uklart i forhold til bestemmelsens ordlyd.

Momssystemdirektivets begrep ”transaksjon” mot momslovens “virksomhet” differensierer, hvor transaksjonen knytter seg til ytelsens art, og ”virksomhet” er knyttet opp mot den juridiske person. Momssystemdirektivets begrepsdefinisjon er i samsvar med momssystemets opprinnelige oppbygning, hvor både avgiftsplikten og unntakene fra avgiftsplikten vurderes ut fra varen eller ytelsens art, og spørsmålet om momsplikt og fritak avgjøres på et transaksjonsnivå⁹⁴. En forsikringstransaksjon er, etter en naturlig språklig forståelse i samsvar med den ovenstående ordlydstolkningen av forsikringsbegrepet, en påtakelse av risiko, mot betaling av en premie, for å, ved eventuell inngåelse av risikoen, å utbetale en ytelse avtalt ved avtaleinngåelsen. SKAT henviser til rettspraksis ved å definere begrepet som transaksjoner, hvor en forsikringsgiver påtar seg, mot betaling av en premie, og i tilfeller av forsikringsbegivenhetens inntreden, å betale ytelsen til den forsikrede, som ble avtalt med kontraktens inngåelse⁹⁵.

Bestemmelsene i ML § 13, stk. 1, nr. 10 og MSD art. 135, stk. 1, litra a) anvender begrepet “forsikringsmæglere og –formidlere”, som både gjelder forsikringsmeglere og forsikringsformidlere. I forhold til begrepene innhold ved analysens ovenstående ordlydstolkning, tilsier denne at begrepene overordnet er ensbetydende med hverandre og skal tolkes samlet. På den annen side er begrepene oppstilt særskilt med distinksjon til hverandre. Generaladvokaten har i forslag til Taksatorringen-dommen anført at denne formuleringen av bestemmelsen, som medfører sontring mellom de to begrepene, er uheldig, fordi en forsikringsmegler i det vesentlige er en forsikringsformidler⁹⁶. Forslagets begrunnelse for definisjon av begrepet er anerkjent i dommens premiss 44.⁹⁷

⁹¹ DJV 2023-1 D.A.5.10.2

⁹² DJV 2023-1 D.A.5.10.3

⁹³ Den danske ordbog om ”forbindelse” punkt 1

⁹⁴ Rådets første direktiv 67/227/EØF art. 2 stk. 1 og 2

Engers Pedersen, S, Andersen, M, (2010), *Moms 2 Fritagelser og lønsum*, s. 13

⁹⁵ DJV 2023-1 D.A.5.10.2 med henvisning til Sak C-8/01, Taksatorringen

⁹⁶ Forslag til avgjørelse fra Generaladvokat Mischo - sak C-8/01 punkt 86

⁹⁷ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 44

Legaldefinisjoner utledet av annen særlovgivning

I lov 22. Januar 2018 nr. 41 om forsikringsformidling § 2 er en “forsikringsformidler” en “En fysisk eller juridisk person, som ikke er et forsikrings- eller genforsikringselskap eller dets ansatte, og som ikke er en accessorisk forsikringsformidler, der mod aflønning indleder eller udøver forsikringsdistributionsvirksomhed” jf. Bokstav a). I LBKG 2022-03-11 nr. 337⁹⁸ § 3 er en ”forsikringsformidler” en fysisk eller juridisk person, som ikke er et forsikrings- eller genforsikringselskap eller dets ansatte, og som ikke er en accessorisk forsikringsformidler, som mot avlønning innleder eller utøver forsikringsdistributionsvirksomhet jf. Bokstav a). Begge bestemmelsene oppstiller, i likhet med momslovens bestemmelse, et skille mellom begrepene forsikringsmegler og –formidler og forsikringsvirksomhet/forsikringselskap, som indikerer at det er en faktisk forskjell mellom de to personene.

Som utgangspunkt er det begrenset adgang til å tolke en lovs begrepsdefinisjoner analogt mot en annen lovs begreper, fordi legaldefinisjonen i alminnelighet kun gjelder den gjeldende lov.⁹⁹ Dette særlig fordi de ovenstående legaldefinisjonene ikke er innenfor det skatte- og momsrettslige området. I forhold til den rettskildemessige verdien, vil en legaldefinisjon tolket analogt fra annen lovgivning ikke kunne tillegges mye vekt, men vil, i tilfeller hvor den stemmer over ens med bestemmelsens betydninger, være et støtteargument i vurderingen.

ML § 13, stk. 1, nr. 11 og MSD art. 135, stk. 1, litra b)-f)

ML § 13, stk. 1, nr. 11 fritar en rekke opplistede varer og ytelser under samlebetegnelsen “finansielle aktiviteter”. Bestemmelsen fritar 6 spesifikt oppramsede områder i tilknytning til den finansielle sektoren, som overordnet kan inndeles i långivning, sikkerhet- og garantistillelse, innlån og betalinger, penger som betalingsmiddel og transaksjoner med verdipapirer. Oppgaven er avgrenset til kun å behandle bestemmelsens bokstav a)-e). Herunder er “formidling” og “forhandlinger” i tilknytning til disse finansielle aktivitetene fritatt for merverdiavgift. Begrepene omfatter underleverandøraktivitet. Bestemmelsen i ML § 13, stk. 1, nr. 11 er en implementering av MSD art. 135, stk. 1, litra b)-g), hvor oppgaven er avgrenset til kun å omhandle litra b)-f). De konkrete finansielle aktivitetene fritatt i MSD art. 135, stk. 1, litra b)-f) er i overenstemmelse med ytelsene fritatt etter ML § 13, stk. 1, nr. 11, bokstav a)-e), og vil ikke behandles ytterligere.

Den danske ordbog definerer å “formidle” for å viderebringe noe ved å fungere som et mellomledd¹⁰⁰. Å forhandle er definert som en meningsutveksling mellom parter som forsøker å nå frem til en avklaring eller innbyrdes avtale¹⁰¹. En tolkning av begrepene “formidling” og “forhandlinger” tilsier etter en naturlig språklig forståelse å utføre en mellommannrolle. Handlingsbegrepene er knyttet direkte opp mot konkrete finansielle tjenester.

ML anvender uttrykket “forhandlinger” hvor MSD`s tilsvarende bestemmelser anvender “formidling”. EU-rettens forrang ved tolkningstil i forhold til nasjonale regler tilsier at momslovens uttrykk ”forhandlinger” skal tolkes i samsvar med momssystemdirektivets

⁹⁸ Lovbekendtgørelse 2022-03-11 nr. 337 om forsikringsformidling

⁹⁹ Munk-Hansen, C, (2022) *Retsvidenskabsteori*, s. 270

¹⁰⁰ Den danske ordbog om ”formidle” punkt 1

¹⁰¹ Den danske ordbog om ”forhandle” punkt 1.

”formidling”.¹⁰² Bestemmelsen i MSD er en renskrivning av 6. MD artikkel 13, punkt B, litra d), hvor begrepene ”formidling” og ”forhandlinger” var anvendt slik de er i dagens ML¹⁰³. SKAT’s begrepsdefinisjon samstemmer med den samlede vurderingen av begrepene, hvor det anføres at begrepene i forhold til bestemmelsenes forbindelse har samme betydning¹⁰⁴.

Bestemmelsene i ML § 13, stk. 1, nr. 11 og MSD art. 135, stk. 1, litra b)-f) oppstiller et skille mellom tjenester utført av hovedtyter og mellommann ved å inneholde formidlingsbegrepet. Bestemmelsenes formidlerbegrep indikerer en lovgivervilje om også å omfatte underleverandørtjenester i fritaksbestemmelsen. “Formidling” av en ytelse har ikke, ved ovenstående ordlydstolkning en avgrenset rekkevidde, og indikerer som utgangspunkt et vidt anvendelsesområde. Begrepets vide anvendelsesområde styrkes ved EF-domstolens uttalelse av at begrepet ikke skal definere hovedinnholdet av momsfratakene, men at de har som formål å utvide bestemmelsens anvendelsesområde til også å omfatte formidlings- og forhandlingsvirksomhet¹⁰⁵.

Lovens formål

Formålet med Rdir 77/388 /EØF¹⁰⁶, videreført ved MSD, var å regulere opphevelser av avgifter og avgiftsgodtgjørelser, i samsvar med målet om avgiftsharmonisering mellom medlemsstatene ved Rådets første direktiv¹⁰⁷. Formålet med direktivet var å øke harmonisering av de ulike medlemsstatenes behandling av momssystemet. I utarbeidelsen av fritakene ble det tatt hensyn begrense antallet fritak så godt som mulig for å unngå unntak fra hovedregelen om avgift.¹⁰⁸ Momssystemdirektivets utforming går lengre enn hva som regnes som ren kodifisering,¹⁰⁹ men hadde aldri formål om å endre det materielle innholdet av Rdir 77/388/EØF¹¹⁰.

Dog har kommisjonen under henvisning til forskjeller som har kunnet konstateres ved anvendelse av sjettedirektivs ”ydelse af bistand til turister”, anført at ytelser bestående i dekning av risiko, som den reisendes reiseutgifter, i tilfeller av familiemedlemmers død, må betraktes som forsikringsytelser i henhold til bestemmelsen.¹¹¹ Prinsippene som spilte inn ved harmoniseringen av avgiftslovgivningen i Rådets første direktiv¹¹² ble videreført til 6. MD, og var sentrale i vurderingen av avgiftsunntak.

Nøytralitetsprinsippet er et tungtveiende prinsipp i merverdiavgiftssystemet. Det har som formål å sørge for at varene og ytelsenes opprinnelse er nøytral for å skape et felles marked

¹⁰² Daniel, B.T & Hamer, C.R, *Juridisk metode når EU-retten er i spil* i Sten Schaumburg-Müller, S & Hamer, C.R, *Juraens verden - Metoder, retskilder og disipliner* Sak C-441/14, Ajos

¹⁰³ Den juridiske vejledning 2023-1 D.A.1.5

Rdir 2006/112/EF, præambelen

¹⁰⁴ DJV 2023-1 D.A.5.11.3

¹⁰⁵ Sak C-235/00 CSC Financial Services Ltd.

¹⁰⁶ Rådets sjettedirektiv 77/388 /EØF

¹⁰⁷ Rådets første direktiv 67/227/EØF

¹⁰⁸ KOM (1973) 0950 avsnitt X

¹⁰⁹ KOM(2004) 246 endelig s. 4

¹¹⁰ Rådets sjettedirektiv 2006/112 punkt 3

¹¹¹ KOM(88) 799 endelig udg. s. 34.

¹¹² Rådets første direktiv 67/227/EØF

med sunn konkurranse. Det er særlig relevant da hovedformålet med traktaten var å etablere et felles marked med sunne konkurranseforhold, hvor nasjonal lovgivning ikke skulle fordreie konkurransevilkårene eller være til hinder for fri bevegelighet av varer og tjenesteytelse innenfor det felles markedet. Fritakene fra avgift, er et unntak fra hovedregelen om avgiftshamonerings ved avgiftsnøytralitet, og er som utgangspunkt et unntak fra lovens formål om likebehandling av avgifter.

Formålsbetraktninger

Fritaksbestemmelsenes ordlyd

En konkret ordlydstolkning av bestemmelsenes uttrykk separat, og av bestemmelsen sett som helhet indikerer et vidt anvendelsesområde, begrunnet i uttrykkenes vage karakter. I ML § 13, stk. 1, nr. 10 er underleverandørens ytelse knyttet opp mot uttrykket “i forbindelse med”, hvor uttrykkets anvendelsesområde som utgangspunkt er relativt vidt. Selv om fritaksbestemmelsene i ML § 13, stk. 1, nr. 11 er knyttet opp mot spesifikke finansielle transaksjoner, er “formidler”-begrepet vagt, da det kun som utgangspunkt indikerer en mellommannrolle. Et utgangspunkt i bestemmelsenes ordlyd alene tilsier da en utvidende tolkning vedrørende bestemmelsenes anvendelsesområde.

Bestemmelsenes anvendelsesområde må også tolkes opp mot loven som helhet. De omhandlede fritaksbestemmelsene er unntak fra hovedregelen om merverdiavgift og er særlig opplistet. Fritaksbestemmelsene oppramset i ML § 13, stk. 1, er en uttømmende liste, som følge av bestemmelsens innledende formulering “følgende varer og ydelser er fritaget for avgift”. Den innledende formuleringen av fritaksbestemmelsene er i overensstemmelse med formuleringen i MSD art. 135, stk. 1 hvor “medlemsstaterne fritager følgende transaksjoner”. En samlet vurdering av fritaksbestemmelsenes ordlyd opp mot hensynet til at bestemmelsene et opplistet uttømmende, begrenser den utvidede rekkevidden av bestemmelsene.

Den vide ordlyden av bestemmelsens begreper strider også mot momssystemets generelle karakter ved å som utgangspunkt ha et vidt avgiftsmessig anvendelsesområde, begrunnet i nøytralitetsprinsippet.

Utvidende tolknings innsnevring av en annen bestemmelse

Det overordnede inntrykket av bestemmelsene er at ordlyden er vid, som følge av sammensetningen av de ulike begrepene. I vurderingen av om det er aktuelt å anvende en utvidende tolkning på ordlyden av bestemmelsene, er det relevant å ta i betraktning at fritaksbestemmelsene er unntak fra hovedregelen om avgiftsplikt. Som utgangspunkt, uten hensyn til legalitetsprinsippet anvendelse, er det relevant å se på om hovedregelens anvendelsesområde innsnevres ved utvidelse av unntaket. Dersom ingen spesielle grunner taler for en innskrenkende tolkning av den ene bestemmelsen, må hensynene som taler for en utvidende tolkning av den andre være tilstrekkelig sterke til å gjøre en innsnevring av den første forsvarlig¹¹³. På tilsvarende måte som at fritaksbestemmelsenes anvendelsesområde antyder en vid rekkevidde begrunnet i deres ordlyd, er også hovedregelen om avgiftsplikt hjemlet i bestemmelser som anvender vide og upresise uttrykk, som indikerer et vidt anvendelsesområde. Til støtte for dette er momssystemdirektivet oppbygning begrunnet i

¹¹³ Eckhoff, T, (2001) *Rettskildelære*, s. 135-136

nøytralitetsprinsippet, hvor avgiften skal oppkreves så generelt som mulig¹¹⁴. Dette taler imot en utvidende tolkning av fritaksbestemmelsene. Motsetningsvis er begrepene anvendt til å definere fritaksbestemmelsene vide, og en innsnevring av deres anvendelsesområde vil kreve tilstrekkelig sterke hensyn for å innsnevre også disse. Bestemmelsenes anvendelsesområde er objektivt vidt, og ble utformet slik av lovgiver som unntak til hovedregelen. Det vil derfor være sentralt å se på om grunnlaget for å utvide anvendelsesområdet av hovedregelen kan begrunne en innskrenking i anvendelsesområdet for fritaksbestemmelsene.

Oppsamlende om hjemmelsgrunnlaget

Oppsamlende om ML § 13, stk. 1, nr. 10

ML og MSD inneholder ikke tydelige definisjoner for begrepene vedrørende bestemmelsene i ML § 13, stk. 1, nr. 10 og MSD art. 135, stk. 1, litra a). Analysen viser en manglende definisjon av “forsikringsmeglere og –formidlere” i henhold til lovgiver fra et momsmessig perspektiv. Ved et utgangspunkt i en naturlig språklig forståelse av begrepet, gjelder det en person som utfører en ytelse i forbindelse med forsikrings- eller gjenforsikringsvirksomhet på vegne av en annen. Denne tolkningen er i samsvar med SKATs omtale av begrepet.¹¹⁵ I

I forhold til bestemmelsens oppsetning, hvor forsikringsmegler og –formidleruttrykket er knyttet opp mot ytelser i forbindelse med forsikringsvirksomhet og gjenforsikringsvirksomhet etter ML § 13, stk. 1, nr. 10 og forsikringstransaksjoner og gjenforsikringstransaksjoner etter MSD art. 135, stk. 1, litra a), foreligger det et krav om et rettsforhold mellom mellommannen og (gjen)forsikringsvirksomheten eller (gjen)forsikringstransaksjonen. Verken ML, MSD eller lovforarbeider utdyper i hvilken grad rettsforholdet skal bero. Bestemmelsenes oppbygning, hvor det oppstår et skille mellom en forsikringsmegler og en forsikringsformidler, tyder på en forskjell mellom de to begrepene. Analysens tolkning av begrepenes ordlyd tilser dog at de anvender samme rekkevidde, og kan behandles samlet.

En sammenligning av bestemmelsens ordlyd og legaldefinisjoner av begrepene i annen særlovgivning viser likhetstrekk ved de ulike begrepenes rammer. Definisjonen av en “forsikringsformidler” i lov 22. Januar 2018 nr. 41 om forsikringsformidling § 2 krever at det er 1) En fysisk eller juridisk person som 2) Ikke er et forsikrings- eller gjenforsikringssselskap eller dets ansatte, 3) Ikke er en accessorisk forsikringsformidler, og som 4) Innleder eller utøver forsikringsdistribusjonsvirksomhet mot lønn. Overordnet stemmer formidlingsbegrepet med ordlyden av ML § 13, stk. 1, nr. 10, med unntak av distinksjonen mellom forsikringsformidler og accessorisk forsikringsformidling. Formuleringen av forsikringsformidlerbegrepet i LBKG 2022-03-11 nr. 337¹¹⁶ § 3 er lik. Legaldefinisjonene av forsikringsformidlerbegrepet oppstiller i likhet med ML § 13, stk. 1, nr. 10 og MSD art. 135, stk. 1, litra a) et tydelig skille, om ikke enda tydeligere, mellom en forsikringsmegler og –formidler og en (gjen)forsikringstransaksjon. I motsetning til ML § 13, stk. 1, nr. 10 og MSD art. 135, stk. 1, litra a) går særlovgivningens legaldefinisjoner lengre ved også å utelukke

¹¹⁴ Rådets sjette direktiv 2006/112 punkt 5

¹¹⁵ DJV 2023-1 D.A.5.10.4 med henvisning til SKM2005.12.ØLR.

¹¹⁶ Lovbekendtgørelse 2022-03-11 nr. 337 om forsikringsformidling

accessorisk forsikringsformidling. Den begrensede adgangen til å tolke en lovs begrepsdefinisjoner analogt, gir ikke adgang til å innfortolke at accessorisk forsikringsformidling utelukkes fra forsikringsformidlingbegrepet i ML § 13, stk. 1, nr. 10 og MSD art. 135, stk. 1, litra a).¹¹⁷

Oppsamlende om ML § 13, stk. 1, nr. 11

I likhet med vurderingen av lovgrunnlaget for forsikringstjenester, er også ML, MSD, samt lovforarbeider manglende i sin definisjon av “formidling” og “forhandlinger”. Analysens ordlydstolkning viser til en overenstemmelse mellom ML og MSD ved at det gjelder en mellommannrolle. I forbindelse med den danske lovens bruk av “forhandlinger” mot EU-direktivets bruk av “formidling”, skal den danske lovteksten tolkes overens med EU-direktivets formulering. I forhold til lovens oppbygning, hvor MSD er en direkte renskriving av 6. MD, og ML § 13, stk. 1, nr. 11 anvender samme formulering som 6. MD art. 13, punkt B, litra d), er det naturlig å anse bestemmelsene i overens med hverandre. Begrepet “forhandlinger” kan da tolkes ved tilsvarende rekkevidde som “formidling”. Denne vurderingen er i overenstemmelse med SKAT`s definisjon av begrepene, hvor det anføres at formidling- og forhandlingerbegrepene i bestemmelsens forstand har samme betydning.¹¹⁸

Bestemmelsens oppbygning, hvor det skapes et skille mellom en hovedleverandør- og underleverandørrolle som begge er omfattet av bestemmelsen, tyder på at det skal foreligge et skille mellom de to begrepene. I samsvar med dette har SKAT anført, med henvisning til rettspraksis at “formidling”-begrepet ikke skal definere hovedinnholdet av moms fritaket, men har som formål å utvide bestemmelsens anvendelsesområde til også å omfatte formidlings- og forhandlingsvirksomhet¹¹⁹

Kapittel 3 Gjennomgang av praksis

Formålet med kapittel 3 er å foreta en gjennomgang av relevant faktum for å belyse når underleverandørtjenester er omfattet av bestemmelsene i ML § 13, stk. 1, nr. 10 og 11. En avgjørelses betydning beror på ulike elementer, avhengig av premissenes formulering. Avsagte dommers betydning kan kun fastlegges ved en analyse.¹²⁰

I forhold til EU-domstolens praksis vil analysen omhandle prinsipielle uttalelser for både 6. MD og MSD. Endringen fra 6. MD til MSD medførte ingen endring av de sentrale bestemmelsenes anvendelsesområde. Rettspraksisen vedrørende prinsipielle uttalelser om 6. MD er derfor fortsatt relevant ved tolkningen av de tilsvarende bestemmelsene i MSD.¹²¹ Den EU-rettslige praksisen på området er fast og langvarig, og stiller sterkt fra et rettskildefaktorperspektiv, særlig sammenholdt med den manglende utfyllende definisjonen i lovtekst på området. EU-rettslige avgjørelser har bindende virkning for medlemsstatene, jf. Art. 288, stk. 3 TEUF, og setter de overordnede rammene for hjemmelens anvendelse i nasjonal rett. Av den grunn gjennomgås de EU-rettslige dommene før nasjonal rettspraksis.

¹¹⁷ Munk-Hansen, C. (2022) *Retsvidenskabsteori*, s. 270

¹¹⁸ DJV 2023-1 D.A.5.11.3

¹¹⁹ DJV 2023-1 D.A.5.11.3 med henvisning til sak C-235/00, CSC

¹²⁰ Munk-Hansen, C. (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 341

¹²¹ Sak C-607/14, Bookit premiss 32

Forsikringsmeglere og –formidlere

C-8/01, Taksatorringen

Domsalaysen er nødvendig for å belyse EU-domstolens vurdering av både rekkevidden av en “forsikringstransaksjon” og forholdet mellom en forsikringsvirksomhet og en forsikringsmegler og –formidler.

Domstolens forelagte prinsipielle spørsmål lød således:

“Skal (bestemmelsen) fortolkes således, at taksationsydelser, som en virksomhet yder til sine medlemmer, må anses for omfattet af begrebet “forsikringstransaksjon” i bestemmelsens forstand, eller af begrebet “tjenesteydelser i forbindelse med forsikringstransaksjoner, som udføres af forsikringsmeglere og –formidlere””¹²²

Hjemmel

6. MD art. 13, punkt B, litra a)

Taksatorringen var en forening som hadde konsesjon mot å tegne motorkjøretøyforsikringer i Danmark, til medlemmer som var mindre og mellomstore forsikringsselskaper. De har gjort gjeldende at “forsikringstransaksjoner” også omfatter utbetaling av erstatning til den forsikrede i tilfeller av forsikringsbegivenhetens inntreden, med henvisning til CPP-dommen. Verdivurderingen er ifølge virksomheten, et nødvendig ledd for fastsettelse av erstatningen som tilkommer den forsikrede, og må betraktes som et nødvendig og uadskillelig ledd i utøvelsen av forsikringsvirksomhet¹²³.

Skatteministeriet anfører på sin side at ” en forsikringstransaksjon etter sin art kræver, at der består et kontraktforhold mellom den, der præsterer forsikringsydelsen, og den, hvis risiko dækkes af forsikringen, nemlig den forsikrede”, og at det ikke foreligger et slik kontraktforhold mellom Taksatorringen og den forsikrede¹²⁴. ”Tjenesteydelser i forbindelse med (forsikringstransaksjoner), som udføres af forsikringsmeglere og –formidlere” omfatter ifølge Skatteministeriet ” ydelser, der som led i deres almindelige virksomhed leveres af personer, der virker som mellemmand mellem forsikringsgiveren og forsikringstageren ved forberedelsen af og tegningen af forsikringsaftaler, og som eventuelt medvirker ved administrationen og gennemførelsen af disse i skadestilfælde”¹²⁵.

Konklusjon

Domstolen konkluderer spørsmålet ved at bestemmelsen i 6. MD art. 13, punkt B, litra a) skal tolkes slik at verdivurdering av skade på motorvogn som en forening, hvis medlemmene er forsikringsselskaper, yter sine medlemmer verken utgjør forsikringstransaksjoner eller tjenesteytelser i forbindelse med (forsikringstransaksjoner) utført av forsikringsmeglere eller forsikringsformidlere i bestemmelsens forstand¹²⁶.

Det anføres innledningsvis at 6. MD ikke inneholder noen definisjon av begrepene “forsikringstransaksjoner” eller “tjenesteydelser i forbindelse med disse transaksjoner, som

¹²² Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 25

¹²³ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 27

¹²⁴ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 31 med henvisning til sak C-240/99, Skandia premiss 41

¹²⁵ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 32

¹²⁶ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 46

utføres af forsikringsmæglere og –formidlere"¹²⁷, før de går videre til å vurdere begrepenes rekkevidde og betydning på bakgrunn av tidligere EU-rettslig praksis.

I vurderingen av begrepet “forsikringstransaksjoner” foretar domstolen en skjerpet tolkning av begrepets ordlyd, formulert som en “streng” tolkning, hvor det utledes et krav om kontraktsforhold mellom forsikringsgiveren og den forsikrede. Det manglende kontraktsforholdet mellom Taksatorringen og de forsikrede kundene trekkes frem som et sentralt moment i vurderingen¹²⁸, hvor det her bemerkes at Taksatorringens medlemmer selv er forsikringsselskaper, og Taksatorringen foretas verdivurderingen av motorskader på vegne av medlemmene.

Uttrykket “forsikringstransaksjoner” er ifølge domstolen etter en alminnelig oppfattelse kjennetegnet ved “at forsikringsgiveren påtager sig mod betaling af en præmie og i tilfælde af forsikringsbegivenhedens indtræden til den forsikrede at betale den ydelse, der er blevet aftalt ved kontraktens indgåelse”.¹²⁹ Bakgrunnen for formuleringen beror delvis på en ordlydsnær tolkning av begrepet, og delvis ved tolkning i lys av andre direktiver, hvor forsikringens art ikke er definert. Definisjonen følger av CPP-dommens premiss 17, og Skandia-dommen premiss 37, som vedkjenner Generaladvokat Fennellys forslag vedrørende CPP-dommen¹³⁰.

Domstolen uttaler at begrepet “forsikringstransaksjoner” prinsipielt er er vidt nok til å omfatte prestering av forsikringsdekning gjennom en momspliktig person som ikke selv er forsikringsgiver, men som i forbindelse med en kollektiv forsikring presterer en slik dekning ved å benytte ytelser fra en forsikringsgiver som har påtatt seg å dekke den forsikrede risikoen¹³¹. Til tross for den anførte vide rekkevidden av begrepet begrunnet i ordlyd, blir ”forsikringstransaksjoner” innsnevret til kun å omfatte ytelser hvor ” der består et kontraktforhold mellom den, der præsterer forsikringsydelsen, og den, hvis risiko dækkes af forsikringen, nemlig den forsikrede”. Innsnevringen av bestemmelsens ordlyd er begrunnet i betydningen av den som mottar tjenesteytelsen, slik at en ”forsikringstransaksjon” ” etter sin art kræver, at der består et kontraktforhold mellem den, der præsterer forsikringsydelsen, og den, hvis risiko dækkes af forsikringen, nemlig den forsikrede”.¹³²

Domstolen trekker i vurderingen av tjenesteytelsens art frem differansen mellom en vurdering av “forsikringstransaksjoner” og finansielle institusjoner, vedrørende muligheten for analog tolkning av SDC-dommen. Det bemerkes her at de finansielle transaksjonene fritatt etter 6. MD art. 13, punkt B, litra d) omhandler transaksjoner “vedrørende” eller “i forbindelse med” bestemte banktransaksjoner, uten å være begrenset til banktransaksjoner i

¹²⁷ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 38

¹²⁸ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 42

¹²⁹ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 39

¹³⁰ Sak C-349/96, CPP, premiss 17 anerkjenner Generaladvokat Fennellys forslag til avgjørelse i sak C-349/96 punkt 34. Sak C-240/99, Skandia bekrefter tolkningen.

¹³¹ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 40, med henvisning til sak C-349/96, CPP, premiss 22 og sak C-240/99, Skandia, premiss 38

¹³² Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 41, med henvisning til dommens premiss 39 og sak C-240/99, Skandia, premiss 41

streng forstand. Motsatt omfatter 6. MD art. 13, punkt B, litra a) “egentlige forsikringstransaksjoner”.¹³³

I vurderingen av hvilke ytelser som er “tjenesteydelser i forbindelse med disse transaksjoner, som utføres av forsikringsmeglere og –formidlere”, trekker domstolen frem generaladvokatens anførsel om at uttrykket utelukkende tar sikte på “ydelse, der utføres af erhvervsdrivende, der er part i et retsforhold til både forsikringsselskabet og forsikringstageren, idet en forsikringsmægler kun er mellemmand”.¹³⁴ Generaladvokatens definisjon av uttrykket ” forsikringsmeglere og –formidlere” er knyttet opp mot en anførsel om at bestemmelsens sonndring mellom begrepene er uheldig, fordi en forsikringsmegler i det vesentlige er en forsikringsformidler¹³⁵.

Domstolen foretar også innledende bemerkninger angående tolkningsprinsippene som anvendes på generelt grunnlag for å betegne fritaksbestemmelsene i 6. MD art. 13.

- 1) Fritaksbestemmelsene skal tolkes “strengt”¹³⁶.
- 2) Medlemsstatene skal anvende begrepene som følger av fritaksbestemmelsene harmonisk¹³⁷

C-472/03 Arthur Andersen

Domstolen tar stilling til rekkevidden av 6. MD art. 13, punkt B, litra a) i forhold til “backoffice”-virksomhet. Dommen er relevant ved illustrasjonen av hvilke typer aktiviteter EU-domstoler anser sentrale ved vurderingen av om det er en ytelse utført av en forsikringsmegler og –formidler.

Domstolens forelagte prinsipielle spørsmål lød således:

“Såfremt en afgiftspliktig har indgået en aftale med et (livs)forsikringsselskab (...) falder den virksomhed, der af den afgiftspligtige udøves til gennemførelse af aftalen, da ind under begrebet »tjenesteydelser i forbindelse med [forsikrings- og genforsikringstransaksjoner], som udføres af forsikringsmeglere og -formidlere« i sjette momsdirektivs artikel 13, punkt B, litra a?”

Hjemmel **6. MD art. 13, punkt B, litra a) mot 6. MD art. 4, stk. 4**

To selskaper (heretter UL) som var aktive på livsforsikringsmarkedet via forsikringsmidlere hadde inngått en samarbeidsavtale med Andersen Consulting Management Consultants (heretter ACMC), hvor sistnevnte skulle utføre forskjellige former for virksomhet for UL`s regning, i avtalen benevnt som “backoffice”-virksomhet. Denne virksomheten gjaldt aksept av forsikringsbegjæringer, behandling av kontrakt- og tariffendringer, utferdigelse, forvaltning og opphevelse av poliser, behandling av forsikringskrav, oppgjør og utbetaling av provisjon til forsikringsformidlere, oppbygging og administrasjon av informasjonsteknologi,

¹³³ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 43 med henvisning til sak C-240/99, Skandia, premiss 36

¹³⁴ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 44, med henvisning til FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT MISCHO — SAG C-8/01 punkt 86

¹³⁵ FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT MISCHO — SAG C-8/01 punkt 86

¹³⁶ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 36

¹³⁷ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 37

informasjonsformidling til UL og forsikringsmidlere, og utferdigelse av rapporter til poliseinnehavere og tredjemenn.

Konklusjon

Domstolen besvarte spørsmålet ved at 6. MD art. 13, punkt B, litra a) om tjenesteytelser i forbindelse med forsikringstransaksjoner som utføres av forsikringsmeglere eller –formidlere, ikke omfatter “backoffice”-virksomhet som består av å mot vederlag utføre tjenesteytelser for et forsikringsselskap.

I differensieringen mellom begrepet “forsikringstransaksjoner” og ytelser utført av forsikringsmeglere- og formidlere i forbindelse med transaksjonene, legger domstolen vekt på rettsforholdet mellom partene. Med henvisning til Skandia-dommens premisser, hvor det er anført at forsikringstransaksjonens art krever et kontraktsforhold mellom forsikringsgiver og forsikringstaker, utelukker domstolen at det gjelder en “forsikringstransaksjon” fordi det ikke foreligger et kontraktsforhold mellom APMC og forsikringstakerne, og kontraktene inngås i UL's navn.¹³⁸

I vurderingen av om det foreligger en tjenesteytelse i forbindelse med forsikringstransaksjoner, som utføres av forsikringsmeglere og –formidlere, trekker domstolen frem to momenter for ytelsens art: rettsforholdets partsforhold og ytelsens karakter.

Partsforhold i rettsforholdet

Domstolen anfører at det ikke er nok at virksomheten står i forbindelse med forsikringstransaksjoner, men den gjeldende virksomhet skal også svare til en formidlers virksomhet¹³⁹. Direktiv 77/92 samt rettspraksis trekkes inn som tolkningsbidrag hvor det bemerkes at næringsutøvelse skal være knyttet en beføyelse til å forplikte forsikringsgiveren overfor den forsikrede, som har vært utsatt for en skade¹⁴⁰. I domstolens tolkning av rettspraksis kan det ikke utledes at den omstendighet at det foreligger en fullmakt til å forplikte forsikringsgiver er et avgjørende kriterium for anerkjennelse som forsikringsformidler etter sjette direktivs bestemmelse, med støtte i generaladvokatens forslag¹⁴¹. Det er dog et krav etter dommen at forsikringsformidleren er part i et rettsforhold til både forsikringsgiveren og forsikringstakeren¹⁴².

Ytelsenes karakter

Domstolen vurderer karakteren av de enkelte utførte ytelsene. Her trekker det frem at vesentlige deler av forsikringsformidlerens oppgaver, som å søke etter kundeemner og sette dem i kontakt med forsikringsgiveren, ikke foreligger. Domstolen viser her til Kommissjonens skriftlige innlegg og generaladvokatens forslag punkt 32 som støttebidrag¹⁴³. Domstolen

¹³⁸ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 22 med henvisning til sak C-240/99, Skandia premiss 41 og 43

¹³⁹ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 26-27

¹⁴⁰ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 31, med henvisning til artikkel 2, stk. 1, litra b) i direktiv 77/92 og Taksatorringen-dommen premiss 45

¹⁴¹ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 32, med henvisning til generaladvokatens forslag punkt 31

¹⁴² Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 33, med henvisning til Taksatorringen-dommen premiss 44

¹⁴³ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 36

bemerket her, vedrørende partenes roller, at UL`s personale kun svarer til 2,9 ansatte (omregnet til heltidsansatte) og A/S har avsatt 17 ansatte (omregnet til heltidsansatte) til å utføre ”backoffice”-virksomheten, og at A/S`s og UL`s personale deler samme bygning.¹⁴⁴ Tjenesteytelsene ACMC utfører for UL blir derfor ansett som en form av samarbeid som består av å, mot vederlag, bistå UL i å utføre oppgavene som normalt påhviler sistnevnte, uten å inngå kontraktmessige forhold med forsikringstakerne. Domstolen foretar en analogisk tolkning av CSC-dommen, og anfører at slik virksomhet er en oppdeling av UL`s virksomhet, og ikke tjenesteytelser som utføres av en forsikringsformidler¹⁴⁵

Domstolen bemerker også innledningsvis at uttrykkene som betegner fritak fastsatt i 6. MD art. 13 skal tolkes innskrenkende, og at begrepene skal tolkes likt i de ulike medlemslandene, med støtte i fast rettspraksis¹⁴⁶.

C-124/07 J.C.M. Beheer BV

Dommen omhandler en vurdering av hvilket rettsforhold som må foreligge mellom de ulike partene i et forsikringsforhold ved underleverandørtjenester, for at en underleverandør er omfattet av 6. MD art. 13, punkt B, litra a). Saken gjaldt vurderingen av en forsikringsmegler og –formidlers indirekte forhold mellom en av partene i en forsikringsavtale.¹⁴⁷

Det prinsipielle spørsmålet lød som følger:

“Omfatter bestemmelsen i sjette direktivs artikkel 13, punkt B, litra a), en (juridisk) persons virksomhet, der er specifik og væsentlig for en forsikringsmægler og forsikringsformidler, hvorved personen optræder i en anden forsikringsmæglers eller forsikringsformidlers navn som mægler ved indgåelse af forsikringsaftaler”¹⁴⁸

Hjemmel 6. MD art. 13, punkt B, litra a)

Saken var forelagt mellom partene J.C.M. Beheer BV (heretter J.C.M.) og Staatssecretaris van Financiën angående en etteroppreving av omsetningsavgift hos selskapet. J.C.M. handlet som underagent for VDL, som utøver virksomhet som forsikringsmegler og formidler¹⁴⁹. VDL opptrer delvis som megler ved inngåelse av forsikringsavtaler, dels som ”befuldmægtiget agent” for forsikringsselskaper, og inngår selvstendige forsikringsavtaler på vegne av forsikringsselskapene i disses navn¹⁵⁰. J.C.M. utøver virksomhet i VDL`s navn og for deres regning, hovedsakelig vedrørende inngåelse av forsikringsavtaler, behandling av endringer av forsikringspoliser, utstedelse av slike poliser, oppkreving av provisjon og levering av opplysninger til forsikringsselskapet og forsikringstakerne¹⁵¹. Avtalen mellom

¹⁴⁴ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 37

¹⁴⁵ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 38 med henvisning til sak C-235/00, CSC Financial Services, premiss 40

¹⁴⁶ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 24 og 25. Domstolen viser til Skandia-dommens premiss 32 og 23, og Taksatorringen-dommen premiss 36.

¹⁴⁷ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 16

¹⁴⁸ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 13

¹⁴⁹ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 7

¹⁵⁰ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 8

¹⁵¹ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 9

VDL og J.C.M. beror på at J.C.M. mottar et vederlag av provisjonen som betales til VDL for inngåelsen av en forsikringsavtale, og at J.C.M. er forpliktet til å tilbakebetale vederlaget forholdsmessig til avtalens utløp, hvis avtalen oppsies¹⁵².

Konklusjon

Domstolen besvarer spørsmålet ved at 6. MD art. 13, punkt B, litra a) også gjelder omstendigheter hvor forsikringsmegler eller –formidleren ikke har et direkte forhold til partene i forsikrings- eller gjenforsikringsavtalen han bidrar til inngåelse av, hvor han utelukkende har et indirekte forhold til parten via en annen avgiftspliktig person som har et direkte forhold til en av disse partene, og med hvilken denne forsikringsmegleren eller formidleren er avtalemessig forbundet.¹⁵³

I forhold til rettsforholdet mellom partene, og kravet til tilknytning, bemerker domstolen innledningsvis at det allerede er fastslått at anerkjennelsen av egenskapen som forsikringsmægler eller formidler avhenger av innholdet av de pågjeldende aktiviteter.¹⁵⁴ Videre bemerkes det at arten av aktivitetene J.M.C. utøver har en ubestridelig karakter av en forsikringsmeglernes eller –formidlers virksomhet¹⁵⁵. Direktiv 77/92/EØF trekkes frem for å illustrere at forholdet mellom forsikringsmegleren eller formidleren og partene i en forsikringsavtale ikke er regulert i direktivet¹⁵⁶.

Domstolen legger særlig vekt på tre momenter i vurderingen av kravet til partsforhold. Dette er arten av forholdet opp mot ordlyden som følger av 6. MD art. 13, punkt, B, litra d), stk. 1, og prinsippet om avgiftsnøytralitet.

1) Arten av forholdet

Den nederlandske regjering hadde anført at saksøkeren i hovedsaken ikke hadde et forhold til forsikringsselskapene, men handlet for VDL`s regning og i dette selskaps navn, fordi VDL var det virkelige forsikringsmegler og formidler. Som følge av dette utledet regjeringen at saksøkeren ikke var omfattet av 6. MD art. 13, punkt B, litra a), sammensatt med det oppstilte kravet i C-8/01, Taksatorringen premiss 44 om at bestemmelsen “udelukkende tager sigte på ydelser, der udføres af erhvervsdrivende, der er part i et retsforhold til både forsikringsselskabet og forsikringstageren”.¹⁵⁷

Domstolen vurderer Taksatorringen-dommens avgjørelse slik at selv om saksøkeren i hovedsaken ikke er formelt knyttet til de forsikringsselskapene for hvis regning VDL handler, har saksøkeren fortsatt et indirekte forhold til forsikringsselskapene.¹⁵⁸ Det bemerkes her at Taksatorringens tolkning av bestemmelsen, som utelukkende forutsetter at den næringsdrivende ”er part i et retsforhold til både forsikringsselskabet og forsikringstageren”,

¹⁵² Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 10

¹⁵³ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 29

¹⁵⁴ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 17, med henvisning til sak C-472/03, Arthur Andersen, premiss 32

¹⁵⁵ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 18 med henvisning til dommens premiss 9

¹⁵⁶ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 19, med henvisning til Rdir 77/92/EØF

¹⁵⁷ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 20 og 21

¹⁵⁸ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 23

etter domstolens syn ikke angir arten av forholdet som knytter forsikringsformidleren eller megleren til partene i forsikringsavtalen¹⁵⁹.

Vurderingen setter fortsatt, i likhet med Taksatorringen-dommens uttalelser, opp et krav om at det skal foreligge et rettsforhold mellom partene, men indikerer å strekke seg lengre enn den tidligere dommen ved å også anføre at rettsforholdet kan være indirekte. Domstolen har, med henvisning til Taksatorringen-dommens premiss 44-46, og Arthur Andersen-dommen premiss 36, anført at domstolen ikke foretar en analyse av forholdene de avgiftspliktige personene hadde til forsikringsselskapene og forsikringstakerne¹⁶⁰.

2) Bestemmelsens ordlyd

I vurderingen av rettsforholdets art trekker domstolen frem ordlyden av 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1 om formidling av lån. Domstolen anfører en analog tolkning av fritaksbestemmelsen om formidling av lån. Her anføres det at bestemmelsens ordlyd i prinsippet ikke utelukker at en forsikringsmeglings- eller formidlingsvirksomhet kan anses for å bestå av flere særskilte tjenesteytelser, hvor disse kan være omfattet av begrepet “tjenesteydelser vedrørende [forsikrings- og genforsikringstransaksjoner], som utføres av forsikringsmeglere og formidlere”¹⁶¹. Til støtte for den analogiske tolkningen av bestemmelse trekker domstolen frem SDC-dommens premiss 64, Abbey National-dommens premiss 67 og Ludwig-dommens premiss 34, som alle vedrører spørsmål om finansielle transaksjoner. Domstolen tar ikke stilling til ordlyden av 6. MD art. 13, punkt B, litra a), men velger i stedet å anføre en analog tolkning av rekkevidden av fritaksbestemmelsen om formidling av lån.

3) Prinsippet om avgiftsnøytralitet

Domstolen anfører avslutningsvis at prinsippet om avgiftsnøytralitet medfører at de næringsdrivende selv skal kunne velge den organisasjonsformen som ut fra en strengt økonomisk synsvinkel passer dem best, uten å risikere at deres transaksjoner utelukkes fra fritaket fastsatt i 6. MD art. 13, punkt B, litra a)¹⁶². Til sin anførsel henviser domstolen til Abbey National-dommen premiss 68 og Ludwig-dommen premiss 35. De to nevnte dommer angår bestemmelsen om fritak for finansielle transaksjoner i 6. MD art. 13, punkt B, litra d).

I forhold til punkt 2 og 3 av domsanalysen bemerkes det at EU-domstolen i denne saken analogt anvender ordlydstolkning og uttalelser fra rettspraksis vedrørende en annen bestemmelse, for å begrunne aksepten av et indirekte partsforhold ved vurderingen av forsikringsmegler og formidlerbegrepene i 6. MD art. 13, punkt B, litra d). Domstolens ulike tilnærming ved anvendelse av analog tolkning mellom de to bestemmelsene blir behandlet nærmere i oppsummeringsavsnittet.

¹⁵⁹ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 24

¹⁶⁰ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 25.

¹⁶¹ Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 27

¹⁶² Sak C-124/07 J.C.M. Beheer BV, premiss 28

C-40/15 Aspiro

Dommen er sentral for å belyse hvordan den ovenstående domstolspraksisen har blitt trukket frem ved vurderingen av hvordan tjenesteytelser som leveres for et forsikringsselskap av tredjemann i forsikringsgiverens navn og for dennes regning, er omfattet av fritaksbestemmelsen.

Det prinsipielle spørsmålet lyder således:

“Skal artikkel 135, stk. 1, litra a), i momsdirektivet fortolkes således, at sådanne tjenesteydelser som i den foreliggende sag, der leveres for et forsikringsselskab af tredjemand i forsikringsgivers navn og for dennes regning, og hvorved tredjemanden ikke står i noget retsforhold til den forsikrede, er omfattet af den i denne bestemmelse omhandlede fritagelse”

Hjemmel **MSD art. 135, stk. 1, litra a)**

Konklusjon

Domstolen besvarer spørsmålet ved at MSD art. 135, stk. 1, litra a) skal tolkes slik at skadereguleringsytelser som de omhandlet i hovedsaken, og som leveres av tredjemann i et forsikringsselskaps navn og for dennes regning, ikke er omfattet av bestemmelsens fritak

Domstolen fastslår at prinsippet om avgiftsnøyralitet ikke tillater at anvendelsesområdet for en fritaksbestemmelse utvides uten at det finnes en klar hjemmel om dette. Prinsippet er således ikke en primærrettslig regel som kan avgjøre en fritaksbestemmelses gyldighet, men et tolkningsprinsipp, som skal anvendes parallelt med prinsippet om at fritak skal tolkes strengt¹⁶³

I vurderingen av “ydelse (...) i forbindelse med (...) (forsikrings)transaksjoner” antas det at “i forbindelse med” er tilstrekkelig bredt til å omfatte forskjellige ytelser som bidrar til å gjennomføre forsikringstransaksjoner¹⁶⁴. Vurderingen av om ytelsen er utført av ”forsikringsmeglere og –formidlere” beror videre på om aktiviteten som utføres av tjenesteyteren, og som består i å påta seg skaderegulering i et forsikringsselskaps navn og for dennes regning, kan anses for å bli utført av slike meglere eller formidlere¹⁶⁵.

Domstolen anfører her at det er selve innholdet av de gjeldende aktivitetene som skal undersøkes¹⁶⁶. Undersøkelsen oppstiller to betingelser:¹⁶⁷

- 1) Tjenesteyteren skal ha forbindelse med forsikringsgiveren og forsikringstakeren (jf. Taksatorringen-dommen premiss 44). Men forbindelsen trenger kun å være indirekte, såfremt tjenesteyteren er underleverandør for forsikringsmegleren eller formidleren jf. J.C.M.-dommens premiss 29).
- 2) Yterens aktiviteter skal omfatte vesentlige deler av en forsikringsformidlers oppgaver (jf. Arthur Andersen-dommen premiss 33 og 36). Ytelsene skal her være forbundet

¹⁶³ Sak C-40/15, Aspiro, premiss 31

¹⁶⁴ Sak C-40/15, Aspiro, premiss 31

¹⁶⁵ Sak C-40/15, Aspiro, premiss 34

¹⁶⁶ Sak C-40/15, Aspiro, premiss 36

¹⁶⁷ Sak C-40/15, Aspiro, premiss 37

med selve karakteren av næringen som forsikringsmegler eller –formidler.¹⁶⁸ En slik ytelse består ifølge Domstolen av å søke etter kundeemner og sette dem i kontakt med forsikringsgiveren med henblikk på inngåelse av forsikringskontrakter. Domstolen henviser her til Taksatorringen-dommen premiss 45, Arthur Andersen-dommen premiss 36 og J.C.M-dommen premiss 9 og 18.

SKM2005.12.ØLR

Dommens rettskildeverdi

Landsretten foretar en vurdering av forsikringsmegler og –formidlerbegrepet i ML § 13, stk. 1, nr. 10, hvor definisjonen i ettertid blir henvist til ved SKAT's definisjon av forsikringsmeglere og –formidlere¹⁶⁹

Landsrettens anfører at en “forsikringsmægler/-formidler” er en tredjemann som formidler kontakt mellom kommende, eventuelle kunder, og forsikringsselskaper om tegning av forsikring. Videre at hvis en formidling resulterer i at det inngås en avtale om tegning av forsikring mellom en kunde og et forsikringsselskap, er formidlingsprovisjonen fritatt for moms ifølge ML § 13, stk. 1, nr. 10.

Landsretten oppstiller et ytterligere moment hvor levering av ytelser etter avtale vedrørende forsikringer vedkommende har formidlet tegning av, er også fritatt for moms etter bestemmelsen. Motsatt vil eventuelle ytelser vedrørende forsikringer som vedkommende ikke har formidlet tegning av ikke falle inn under fritaksbestemmelsen.

Vedrørende Landsrettens tolkning av bestemmelsen kan det utledes

- 1) Krav om spesifikke tjenester en forsikringsmegler og –formidler må utføre for å falle inn under bestemmelsens ordlyd, da disse er spesifikt oppramset for å betegne en forsikringsmegler og –formidlers aktiviteter.
- 2) Krav om at formidlingen må resultere i en avtale mellom de to parter.

Formidling og forhandlinger

C-235/00, CSC

Dommens behandling av fritaksbestemmelsen om finansielle transaksjoner omfatter prinsipielle uttalelser vedrørende anvendelsesområdet for bestemmelsen i forhold til formidlings- og forhandlingsvirksomhet. Dommen er sentral for å illustrere forskjellen mellom domstolens tolkning av formidlerbegrepet, særlig ved krav om kontraktsforhold, i denne dommen og Volker Ludwig-dommen.

Hjemmel **6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5**

CSC leverte "call center"-tjenesteytelser overfor finansielle institusjoner, hvor ytelsen hovedsakelig består i at et telefonservice-senter overtar hele den finansielle institusjons

¹⁶⁸ Sak C-40/15, Aspiro, premiss 39

¹⁶⁹ DJV 2023-1 D.A.5.10.4

kontakt med publikum i forbindelse med salg av bestemte finansielle produkter¹⁷⁰. CSC`s telefonekspedienter ga potensielle investorer alle nødvendige opplysninger og fremsendte bestillingsblanketter. De hadde ifølge nasjonal lovgivning ikke rett til å yte rådgivning, men kunne gi opplysninger¹⁷¹. CSC mottok vederlag i form av et gebyr som besto av et fast beløp og et beløp beregnet ut fra antall oppkall og salg¹⁷²

Det prinsipielle spørsmålet ble behandlet i to deler, hvor den første delen angikk tolkningen av begrepet “transaksjoner” i forbindelse med verdipapirer som følge av 6. MD art. 13, punkt B, litra d) nr. 5, og den andre delen angikk tolkningen av begrepet “forhandlinger” i forbindelse med verdipapirer i samme bestemmelse.¹⁷³

“Transaksjoner i forbindelse med værdipapirer”

CSC har anført at tjenesteytelsene skal være særskilte, spesifikke og vesentlige for den fritatte transaksjonen, for å være omfattet av bestemmelsen¹⁷⁴. Videre anføres at betingelsen om at den gjeldende tjenesteytelse skal være vesentlig for de avgiftsfritatte transaksjonene, sikrer at en tjenesteytelse ikke vilkårlig utelukkes fra avgiftsfritaket¹⁷⁵.

Det Forenede Kongeriges regering har på sin side anført at fritakene i henhold til bestemmelser er ment for finansielle tjenester og tilknyttede formidlingstjenester fordi disse tjenestene ikke egner seg til påleggelse av moms. Tjenesteytelser i forbindelse med administrasjon og forvaltning er imidlertid i alminnelighet fortsatt momsplichtige selv om de utføres innenfor rammene av finansielle transaksjoner¹⁷⁶. Videre er det henvist til SDC-dommens uttalelse om at ”handel med værdipapirer” innebærer en endring av det rettslige og økonomiske forholdet mellom partene for så vidt angår verdipapirer, og det må derfor være åpenbart at avgiftsfritakelsen ikke omfatter utførelse av administrative tjenesteytelser.¹⁷⁷

Kommisjonen har anført at avgiftsfritaket i henhold til bestemmelsen ikke avhenger av identiteten eller karakteren av den person eller den institusjon som utfører ytelsen, og heller ikke av den måte ytelsen konkret leveres. Det kan heller ikke ha betydning at kunden ikke har kjennskap til at ytelsen delvis utføres av en annen enn den kunden står i et rettsforhold til¹⁷⁸. Kommisjonen uttaler videre at formålet om å utelukke avgift av visse finansielle transaksjoner ikke kan begrunne at avgiftsfritaket utvides til også å omfatte tjenesteytelser som den som utfører en avgiftsfritt transaksjon måtte utnytte seg av¹⁷⁹.

Konklusjon

¹⁷⁰ Sak C-235/00. CSC, premiss 6

¹⁷¹ Sak C-235/00. CSC, premiss 8

¹⁷² Sak C-235/00. CSC, premiss 10

¹⁷³ Sak C-235/00. CSC, premiss 15

¹⁷⁴ Sak C-235/00. CSC, premiss 16 med henvisning til sak C-2/95, SDC, premiss 68

¹⁷⁵ Sak C-235/00. CSC, premiss 17

¹⁷⁶ Sak C-235/00. CSC, premiss 18

¹⁷⁷ Sak C-235/00. CSC, premiss 19 med henvisning til sak C-2/95, SDC, premiss 66 og 73

¹⁷⁸ Sak C-235/00. CSC, premiss 20 med henvisning til sak C-2/95, SDC, premiss 32-38 og 59

¹⁷⁹ Sak C-235/00. CSC, premiss 21

Domstolen konkluderer, vedrørende tolkningen av begrepet “transaksjoner”, at begrepet i forbindelse med verdipapirer omfatter transaksjoner hvor rettigheter og forpliktelser for partene i forbindelse med verdipapirer kan oppstå, endres eller opphøre.¹⁸⁰

Domstolen bemerker at ordlyden av 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5, i prinsippet ikke er til hinder for at en transaksjon i forbindelse med verdipapirer består av flere forskjellige ytelser, som i så fall kan utgjøre transaksjoner i forbindelse med verdipapirer slik omhandlet av bestemmelsen, og som kan være omfattet av avgiftsfritaket i henhold til bestemmelsen.¹⁸¹ Den vide ordlydstolkningen er begrunnet i SDC-dommens tolkning av 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3, hvor ordlyden også anføres å være vid¹⁸².

Domstolen oppstiller hvilke betingelser som gjelder ved vurderingen av om en ytelse kan være omfattet av avgiftsfritaket.

- 1) Samlet utgjøre en særskilt helhet
- 2) Oppfyller de spesifikke og vesentlige funksjoner for den særskilte transaksjonen

Prinsippene er utledet av SDC-dommens premiss 66, hvor kriteriet ble sentral i vurderingen av 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3 og 5.¹⁸³

Spesielt med hensyn til transaksjoner vedrørende overførsler i 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3`s forstand følger det at de leverte ytelsene skal medføre at det overføres et beløp, og at det inntreer rettslige og økonomiske endringer.¹⁸⁴

1. Det overføres et beløp
2. Det inntreer rettslige og økonomiske endringer

Det må sonderes mellom den fritatte tjenesteytelse i 6. MD forstand og den rene levering av en faktisk eller teknisk tjenesteytelse. I den forbindelse må den nasjonale rett navnlig undersøke omfanget av datasentralens ansvar overfor pengeinstituttene, herunder spørsmålet om hvorvidt dette ansvaret kun omfatter tekniske aspekter, eller også transaksjonens spesifikke og vesentlige elementer (SDC-dommens premiss 66)¹⁸⁵

Dette må på tilsvarende måte gjelde for transaksjoner i forbindelse med verdipapirer som omhandlet i 6. MD art. 13, punkt B, litra a), nr. 5.¹⁸⁶

Som domstolen har trukket frem SDC-dommens premiss 73, innebærer handel med verdipapirdisposisjoner, som endrer det rettslige og økonomiske forholdet mellom partene, svarende til hva som inntreer i forbindelse med en overførsel eller betaling. Derfor forekommer den rene levering av en faktisk, teknisk eller administrativ tjenesteytelse, som ikke medfører rettslige eller økonomiske endringer, ikke til å være omfattet av avgiftsfritaket i 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5.¹⁸⁷

¹⁸⁰ Sak C-235/00. CSC, premiss 33

¹⁸¹ Sak C-235/00. CSC, premiss 23

¹⁸² Sak C-2/95, SDC, premiss 64

¹⁸³ Sak C-235/00. CSC, premiss 25.

¹⁸⁴ Sak C-235/00. CSC, premiss 26

¹⁸⁵ Sak C-235/00. CSC, premiss 26

¹⁸⁶ Sak C-235/00. CSC, premiss 27

¹⁸⁷ Sak C-235/00. CSC, premiss 28

Dette støttes først og fremst av det forhold at forvaring og forvaltning av verdipapirer, som ikke medfører endring av rettslige eller økonomiske forhold mellom partene, uttrykkelig er utelukket fra avgiftsfritaket i henhold til 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5.¹⁸⁸ Som følge av unntaket av forvaring og forvaltning i bestemmelsen innføres et unntak fra bestemmelsens fastsatte avgiftsfritak for transaksjoner i forbindelse med verdipapirer, henføres forvaring og forvaltning av verdipapirer under direktivets generelle ordning, som innebærer at alle avgiftspliktige transaksjoner, bortsett fra de uttrykkelige unntakene, pålegges moms. Ved dette følger at tjenesteytelser av administrativ karakter, som ikke endrer det rettslige eller økonomiske forhold mellom partene ikke er omfattet av fritaket i 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5.¹⁸⁹

Med henvisning til SDC-dommens premiss 70 utledes det av selve ordlyden av 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3, 4 og 5, at ingen av de gjeldende bestemmelsene vedrører økonomisk informasjonsvirksomhet. Slike transaksjoner kan derfor ikke være omfattet av den i bestemmelsenes omhandlede fritakelser.¹⁹⁰

Domstolen begrunner videre, med henvisning til SDC-dommens premiss 65, at omstendigheten at en komponent er nødvendig for å gjennomføre en fritatt transaksjon gir ikke holdepunkter for å anta at ytelsen som svarer til den gjeldende komponent er fritatt.¹⁹¹

forhandlinger i forbindelse med verdipapirer

CSC har anført at tjenesteytelsene selskapet utfører for Sun Alliance faller inn under begrepet forhandlinger i forbindelse med verdipapirer jf. 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5. CSC har trukket frem at de forskjellige språkversjonene viser at de fleste – bortsett fra bl.a. den engelse versjonen – omfatter utførelse av en tjenesteytelse fra en persons side, som ganske enkelt opptrer som mellommann mellom to parter.¹⁹²

Det Forenede Kongeriges regering har anført at uttrykket “forhandlinger” i 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5, er et fellesskapsrettslig begrep. Det fremgår av en sammenligning av 6. MD i de forskjellige språkversjoner, at “forhandlinger” skal forstås som en ytelse som utføres av en mellommann. En slik tjenesteytelse innebærer etter sin karakter at det utøves en mellommannsfunksjon mellom potensielle parter i en bestemt transaksjon. Det må derimot være åpenbart at den ikke omfatter utførelse av administrative tjenesteytelser overfor en finansiell institusjon¹⁹³.

Kommisjonen har anført at uttrykket “forhandlinger” i 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5, utelukkende henviser til den virksomhet som utøves av mellommenn, hvor rollen består av å medvirke til at en transaksjon bringes i stand, og til, på en av partenes vegne, å utføre forhandlinger om vilkårene for transaksjonen. Kommisjonen har fremhevet at slike mellommannbidrag til transaksjonen kan anses for å være av tilsvarende betydning som

¹⁸⁸ Sak C-235/00. CSC, premiss 29

¹⁸⁹ Sak C-235/00. CSC, premiss 30

¹⁹⁰ Sak C-235/00. CSC, premiss 31

¹⁹¹ Sak C-235/00. CSC, premiss 32

¹⁹² Sak C-235/00. CSC, premiss 34

¹⁹³ Sak C-235/00. CSC, premiss 35

partenes eget bidrag og for å gi anledning til tilsvarende vanskeligheter i forbindelse med avgiftspåleggelsen.¹⁹⁴

Konklusjon

Domstolen konstaterer at 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5, ikke inneholder noen definisjon av begrepet forhandlinger i forbindelse med verdipapirer som omhandlet i bestemmelsen.¹⁹⁵

Uttrykket “herunder forhandlinger” skal ifølge domstolen ikke definere hovedinnholdet av bestemmelsens fastsatte fritak, men har som formål å utvide bestemmelsens anvendelsesområde til formidlingsvirksomhet¹⁹⁶

Domstolen anser det ikke nødvendig å ta stilling til den nøyaktige rekkevidden av uttrykket “forhandlinger”. Domstolen konstaterer at det i den sammenheng hvor det inngår i nr. 5 tar sikte på en virksomhet som utøves av en mellommann som ikke opptrer som part i en kontrakt om et finansielt produkt, og som adskiller seg fra de kontraktmessige ytelser som typisk utføres av partene i slike kontrakter. Mellommannvirksomhet er en tjenesteytelse som utføres overfor en kontraktpart, og som parten yter vederlag for, idet det er snakk om en særskilt formidlingsvirksomhet. Virksomheten kan bl.a. bestå i å gi den pågjeldende opplysning om når det kan være mulighet for å inngå en slik kontrakt, oppta kontakt med den andre part og i mandatens navn og for dennes regning føre forhandlinger om den nærmere fastleggelsen av de gjensidike ytelser. Virksomheten har således til formål å tredde de nødvendige foranstaltninger for at de to partene inngår en kontrakt, uten at formidleren har en selvstendig interesse i kontraktens innhold¹⁹⁷

Det er derimot ikke snakk om forhandlinger når en av kontraktspartene overlater det til en underleverandør å utføre en del av de faktiske transaksjoner i forbindelse med kontrakten, herunder å gi opplysninger til den andre part, å måtte og behandle bestillinger på tegning av verdipapirene kontrakten angår. I så fall inntar underleverandøren samme posisjon som selgeren av det finansielle produkt og er dermed ikke mellommann, som ikke inntar en stilling som kontraktspart i den pågjeldende bestemmelses forstand.¹⁹⁸

C-453/05, Volker Ludwig

Dommen er sentral i vurderingen av en formidlingsytelses rekkevidde. EU-domstolen blir forelagt to prinsipielle spørsmål som vurderes separat. Det første spørsmålet angår hvilke aktiviteter, formidling av lån eller finansiell rådgivning som er avgjørende for at en yttelse er fritatt etter 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1. Det andre spørsmålet angår konkrete vilkår for avgiftsfritak ved formidling av lån i henhold til bestemmelsen¹⁹⁹

Hjemmel

6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1

¹⁹⁴ Sak C-235/00. CSC, premiss 36

¹⁹⁵ Sak C-235/00. CSC, premiss 37

¹⁹⁶ Sak C-235/00. CSC, premiss 38

¹⁹⁷ Sak C-235/00. CSC, premiss 39

¹⁹⁸ Sak C-235/00. CSC, premiss 40

¹⁹⁹ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 14

Fakta

Saksøkeren drev på grunnlag av en agentavtale virksomhet som selvstendig finansiell rådgiver for DVAG. DVAG tilbydde, via underagenten som handlet som finansiell rådgiver, forskjellige finansielle produkter til privatpersoner. Den finansielle rådgiveren tok, i DVAG's navn, kontakt med potensielle kunder for å invitere dem til en samtale med henblikk på å oppstille en oversikt over deres formue og fastslå eventuelle investeringsbehov. Rådgiveren forbereder bindende svar om avtaletilbud om lån som, etter underskrift av kunden, sendes til DVAG, som kontrollerer at tilbudet er forskriftsmessig. DVAG sender deretter avtaletilbudet til den långivende finansielle institusjon, som fritt kan akseptere eller avslå avtaletilbudet, eller endre vilkårene i avtaletilbudet²⁰⁰.

Konklusjon

Hvilke aktiviteter er avgjørende for om en ytelse er fritatt etter 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1?

Domstolen konkluderer det første spørsmålet med at omstendigheten at en avgiftspliktig person utfører rådgivningsytelser ikke hindrer anerkjennelse av lånformidlingsytelser av bestemmelsen, dersom lånformidlingsytelsen må anses som hovedytelsen og rådgivningsytelsen er sekundær, slik at rådgivningsytelsen avgiftsmessig er stilt som lånformidlingsytelsen.²⁰¹

Spørsmålet oppstiller en vurderingen av kriteriene for hovedytelser og biytelser, som følge av 6. MD, art. 2, nr. 1, hvor direktivets anvendelsesområde er definert. Med henvisning til CPP-dommens behandling av bestemmelsen i premiss 29, oppstiller Domstolen et krav om at leveringen av tjenesteytelsen skal være en "uafhængig og selvstendig levering". En ytelse kan ikke kunstig oppdeles, slik at den endrer momssystemets sammenheng, når den fra et økonomisk aspekt er en enkelt ytelse. Det må derfor undersøkes hva som "særlig karakteriserer den pågående transaksjon", og herunder avgjøre om den avgiftspliktige personen leverer en enkelt eller flere uavhengige hovedytelser til forbrukeren, forstått som en gjennomsnittsforbruker.²⁰²

Domstolen oppstiller et skille mellom en enkelt ytelse og flere hovedytelser, utledet av tidligere rettspraksis.²⁰³ Dersom et eller flere elementer anses for å utgjøre "hovedleveringen" gjelder det en enkelt ytelse. Motsatt er ytelsen ansett som sekundær dersom et eller flere av elementer avgiftsmessig følger hovedytelsen. Det anføres her at en ytelse er sekundær i forhold til en hovedytelse når den for kunden ikke utgjør et mål i seg selv, men et middel til å utnytte tjenesteyterens hovedytelse på best mulig måte²⁰⁴.

Formidlerbegrepets anvendelsesområde

²⁰⁰ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 6-10

²⁰¹ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 20

²⁰² Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 17

²⁰³ Se sakene C-308/96 og C-94/97, Madgett og Baldwin, premiss 24, og sak C-349/96, CPP premiss 30

²⁰⁴ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 18

De generelle tolkningsprinsipper som følger av EU-domstolens praksis blir innledningsvis bemerket av Domstolen, hvor

- 1) Uttrykkene anvendt for å betegne fritaksbestemmelsene skal tolkes strengt, fordi de er unntak fra det alminnelige prinsipp om at moms skal oppkreves av enhver tjenesteytelse som utføres mot vederlag av en avgiftspliktig person²⁰⁵.
- 2) Fritaksbestemmelsene er selvstendige fellesskapsrettslige begreper, og det skal unngås at momsbestemmelsene anvendes ulikt fra medlemsstat til medlemsstat, og
- 3) Fritaksbestemmelsene skal plasseres i den generelle sammenheng i det felles momssystem.²⁰⁶

Domstolen foretar prinsipielle uttalelser om begrepet “formidling” på generelt grunnlag. Innledningsvis anføres det at 6. MD ikke definerer begrepet, men at det er utledet domstoluttalelser i forbindelse med forståelsen av begrepet. Formidlingsbegrepet, slik det inngår i 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 5, tar, som følge av CSC-dommens prinsipielle uttalelser om begrepet i premiss 39, sikte på “en virksomhed, som udøves af en mellemmand, der ikke optræder som part i en kontrakt om et finansielt produkt, og som adskiller sig fra de kontraktmæssige ydelser, der typisk udføres af parterne i sådanne kontrakter”.²⁰⁷

Av samme doms premiss utleder domstolen at formidlingsvirksomhet er en “tjenesteydelse, som udføres over for en kontraktpart, og som parten yder vederlag for, idet der er tale om en særskilt mellemmandsvirksomhed”. Det anføres her at en slik virksomhet har til formål å treffe nødvendige tiltak for at de to partene inngår en kontrakt, uten at formidleren har en selvstendig interesse i kontraktens innhold²⁰⁸. Motsatt avgrenser Domstolen mot formidlingsbegrepet dersom en av kontraktspartene overlater til en underleverandør å utføre en del av de faktiske operasjoner i forbindelse med kontrakten. Domstolens anførsel er videreført fra den tidligere CSC-dommens premiss 40.²⁰⁹

Nødvendigheten av et kontraktsforhold mellom formidleren og en av de to partene i avtalen

I Domstolens vurdering av nødvendigheten av et kontraktsforhold mellom formidleren og en av partene, konkluderes det at fritaksbestemmelsen i 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1 ikke kan avhenge av om det foreligger et kontraktsforhold mellom yteren av formidlingsytelsen og en part i låneavtalen. Det anføres her at vurderingen skal bero på arten av den leverte ytelse og formålet med ytelsen.²¹⁰

I vurderingen som leder opp til konklusjonen trekker domstolen frem at

• ²⁰⁵ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 21. Dommen henviser til sak C-348/87, Stichting Uitvoering Financiële Acties, premiss 13, og sak C-2/95, SDC, premiss 20

²⁰⁶ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 22. Domstolen begrunner prinsippene i fast rettspraksis ved sak C-240/99, Skandia, premiss 23 og sak C-472/03, Arthur Andersen, premiss 25

²⁰⁷ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 23

²⁰⁸ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 23 om sak C-235/00, CSC, premiss 39

²⁰⁹ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 23 om sak C-235/00, CSC, premiss 40

²¹⁰ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 33 med henvisning til samme doms premiss 23

- Transaksjonene som er fritatt i bestemmelsen er definert på grunnlag av arten av de leverte tjenesteytelsene, og ikke på grunnlag av tjenesteyteren eller ytelsesmottakeren.²¹¹

Domstolen foretar her en analog tolkning av domstoluttalelsene fra Sak C-2/95, SDC og sak C-169/04, Abbey National, hvor bestemmelsene angår andre finansielle transaksjoner.²¹²

- Ordlyden av 6. MD art. 13, punkt B, litra a), nr. 1 opplyser ikke om kravet til arten av forholdet mellom formidleren og partene i avtalen.²¹³

Begrunnet i at bestemmelsens ordlyd ikke er til hinder for slik tolkning, anfører Domstolen at også forholdet mellom formidleren og partene i avtalen, skal vurderes på bakgrunn av arten av forholdet.

- Tjenesteytelsene må, sett under ett, utgjøre en særskilt helhet, som oppfyller de spesifikke og vesentlige funksjoner for formidlingsytelsen

Domstolens bemerkning er begrunnet i Domstolens faste praksis. Den tidligere praksisen vedrørte andre bestemmelser om finansielle transaksjoner, hvor Domstolen anvender de prinsipielle uttalelsene analogt²¹⁴.

- Formidlingsvirksomhet er en mellommannsvirksomhet.²¹⁵

Formålet med en slik virksomhet er, ifølge Domstolen, å treffe de nødvendige tiltak for at de to partene inngår en kontrakt, uten at formidleren har en selvstendig interesse i kontraktens innhold²¹⁶

Som følge av de ovenstående punkter anfører Domstolen at anerkjennelse av formidlingsvirksomhet ved 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1 ikke nødvendigvis kan avhenge av om det foreligger et kontraktsforhold mellom yteren av formidlingsytelsen og en av partene i låneavtalen.²¹⁷

I motsetning til Domstolens anførsler, har CSC-dommens premiss 39 fastslått at det skal foreligge et kontraktsforhold, hvor en formidlingsvirksomhet er en tjenesteytelse som utføres overfor en kontraktspart, og som parten yter vederlag for, idet det er tale om en særskilt mellommannsvirksomhet. Domstolen anfører her at, til tross for CSC-dommens uttalelse, vil ikke dette gjelde her.

Domstolen begrunner å ikke legge til grunn CSC-dommens krav om et kontraktsforhold mellom partene ved en tolkning av dommens anførsler. Det bemerkes her at spørsmålet om hvorvidt det forelå en kontrakt mellom partene var uomtvistet i CSC-dommen, da det forelå

²¹¹ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 25

²¹² Jf. sak C-2/95, SDC, premiss 32 om 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3 og 5, og sak C-169/04, Abbey National premiss 66 om 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 6

²¹³ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 26

²¹⁴ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 27, med henvisning til sak C-2/95, SDC premiss 66, sak C-235/00, CSC premiss 25 og sak C-169/04, Abbey National premiss 70

²¹⁵ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 28

²¹⁶ Jf. Sak C-235/00, CSC premiss 39

²¹⁷ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 29

et slik kontraktsforhold. Fordi dommen, til tross for dette forholdet, fant at CSC utøvde virksomhet som lignet på virksomhet utøvd av en underleverandør, som en kontraktpart ha overlatt å utføre simple faktiske operasjoner i forbindelse med kontrakten, og derfor ikke var omfattet av bestemmelsens anvendelsesområde, anfører Domstolen her at vurderingen av kontraktsforholdet mellom partene ikke kunne vært avgjørende for oppbygningen av Domstolens argumentasjon.²¹⁸ Videre anfører Domstolen, med henvisning til SDC-dommens premiss 64 og 66, at det avgjørende var karakteren av CSC's virksomhet når det skulle avgjøres om virksomheten leverte en ytelse fritatt i henhold til bestemmelsen, og at CSC-dommen innledningsvis anførte at det ikke var nødvendig å ta stilling til den nøyaktige rekkevidden av uttrykket ”forhandlinger”.²¹⁹

Nødvendigheten av at formidleren har direkte kontakt med to parter i avtalen

Domstolens vurdering av nødvendigheten av formidlerens direkte kontakt med to av avtalens parter konkluderes at en manglende kontakt mellom formidleren og avtalens parter ikke er til hinder for at den avgiftspliktige person leverer en låneformidlingsytelse etter 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1.²²⁰

I sin vurdering av nødvendigheten av formidlerens direkte kontakt med partene i avtalen trekker domstolen frem at

- 1) Ordlyden av 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1 utelukker i prinsippet ikke at formidlingsvirksomhet kan anses for å bestå av flere særskilte tjenesteytelser, som kan være omfattet av begrepet “formidling av lån” i bestemmelsens forstand, og således omfattet av fritakene fastsatt heretter.²²¹
- 2) Prinsippet om avgiftsnøytralitet medfører at en næringsdrivende part skal kunne velge den organisasjonsformen som ut fra en streng økonomisk synsvinkeø passer dem best, uten å risikere at deres transaksjoner utelukkes fra fritakene fastsatt i direktivet.²²²
- 3) Den leverte tjenesteytelse skal sett under et utgjøre en særskilt helhet som oppfyller de spesifikke og vesentlige funksjoner for formidlingsytelsen.²²³

På denne bakgrunn anføres det at bestemmelsen ikke er til hinder for at en låneformidlingsytelse er oppdelt i to ytelser, hvor den ene levers av hovedagenten etter forhandling med de långivende finansielle institusjoner, og den andre av hovedagentens underagent.²²⁴ Domstolen bemerker her, ved henvisning til CSC-dommens premiss 39, at formidlingsbegrepet ikke nødvendigvis forutsetter at formidleren som underagent for en hovedagent er i direkte kontakt med de to parter i kontrakten for å forhandle samtlige klausuler, forutsatt at hans virksomhet ikke kun består av å ta seg av en del av de faktiske

²¹⁸ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 31

²¹⁹ jf. C-235/00, CSC, premiss 23-28 og 39

²²⁰ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 40

²²¹ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 34

²²² Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 35, med henvisning til sak C-169/04, Abbey National premiss 68

²²³ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 33 med henvisning til samme doms premiss 27

²²⁴ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 37

operasjoner i forbindelse med kontrakten.²²⁵ Domstolen anfører ytterligere at selve omstendigheten at klausulene i låneavtalen er forutfastsatt av en av partene i kontrakten ikke kan hindre at det leveres en formidlingsytelse, fordi formidlingsvirksomhet slik det fremgår av denne doms premiss 38 ikke kan begrense seg til å gi en part i avtalen opplysning om når det kan være mulighet for å inngå en slik kontrakt.²²⁶

227

Dommen tar i de sentrale premisser stilling til om fritaksbestemmelsen forutsetter at transaksjonen utføres av en bestemt form for person, på en bestemt måte, og om det foreligger et krav om kontraktsforhold mellom partene.

Hjemmel **6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3, og 5**

Konklusjon

Domstolen utleder at 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3 og nr. 5, skal tolkes slik at fritaket ikke er betinget av at transaksjonen utføres av en bestemt form for virksomhet, av en bestemt form for juridisk person eller, helt eller delvis, på en bestemt måte (elektronisk eller manuelt)²²⁸

Vurderingen beror på arten av de leverte tjenesteytelser

Transaksjonene som er fritatt etter 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3 og 5, skal, ifølge Domstolen, defineres på grunnlag av arten av de leverte tjenesteytelsene, og ikke på grunnlag av tjenesteyteren og mottakeren.²²⁹ Til støtte for anførselen henvises det til ordlyden av bestemmelsens nr. 1 og 2, hvor det fremgår "den person, som har ydet lånene" og til "den person, der har ydet kreditten".²³⁰

Domstolen trekker linjer mot 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1, hvor det anføres at uttrykket "ydelse og formidling af lån" i prinsippet er tilstrekkelig bredt til å kunne omfatte kreditt ytet av en leverandør av goder i form av utsatt betaling.²³¹

I sammenheng med den ovenstående tolkningen, anfører Domstolen at dersom den personlige omstendighet, slik konkludert, ikke er relevant for avgjørelsen av om den gjeldende ytelse er fritatt etter bestemmelsen, vil heller ikke hvilken form for juridisk person de berørte næringsdrivende representerer være relevant²³²

²²⁵ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 38

²²⁶ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 39

²²⁸ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 38

²²⁹ Sak C-2/95, SDC, premiss 32

²³⁰ Sak C-2/95, SDC, premiss 33

²³¹ Sak C-2/95, SDC, premiss 33 med henvisning til sak C-281/91, Muys' en De Winter's Bouw- en Aannemingsbedrijf, premiss 13

²³² Sak C-2/95, SDC, premiss 35

Videre fastslår Domstolen at hvordan ytelsen leveres (elektronisk, automatisk eller manuelt) er uten betydning ved anvendelsen av fritaket, fordi bestemmelsen ikke sondrer angående dette. Den rene omstendighet at en ytelse fullt ut utføres elektronisk er derfor, ifølge Domstolen, ikke i seg selv til hinder for at fritaket anvendes på den gjeldende ytelsen. Motsatt vil ytelser som kun omfatter teknisk eller elektronisk bistand til den som utfører de vesentligste og spesifikke funksjoner i forbindelse med transaksjonene ikke oppfylle betingelser for fritak. Domstolen presiserer her at dette følger av ytelsens art, og ikke av måten den utføres på.²³³

Kontraktsforholdet mellom tjenesteyteren og ytelsesmottakeren

Domstolen konkluderer i at bestemmelsen ikke forutsetter at ytelsen utføres av en virksomhet som står i et rettsforhold til pengeinstituttets sluttkunde.²³⁴

Domstolen anfører at, ifølge fast rettspraksis vedrørende “tjenesteydelser”, som er avgiftspliktige etter 6. MD art. 2, nr. 1, forutsetter at det foreligger et rettsforhold mellom tjenesteyteren og mottakeren om gjensidig utveksling av ytelser, idet tjenesteyterens mottatte vederlag utgjør den faktiske motverdi av ytelsen som leveres til mottakeren.²³⁵ Med henvisning til dommens premiss 32, anføres det at det er uten betydning, hvem som er tjenesteyter og mottaker, bortsett fra tilfeller hvor bestemmelsen omhandler ytelser som i sakens natur leveres til pengeinstituttens kunder.²³⁶

Domstolen fastslår i premiss 53 at en betalingsoverførsel er en transaksjon som består i å utføre en ordre om overførsel av et beløp fra en bankkonto til en annen, og at denne er karakterisert ved å medføre en endring av rettslige og økonomiske forhold mellom på den ene side ordregiver og beløpsmottaker og deres respektive pengeinstitutter. En kundes overførsel uten pengeinstituttets medvirkning, utføres handlingen av enten datasentralen og kunden eller datasentralen og en tredjeperson, eller av datasentralen alene.²³⁷ Videre at kontraktsforholdet mellom pengeinstituttet og deres kunde ikke reduserer datasentralens rolle.²³⁸ Domstolen bemerker om ordlyden at en tolkning som utelukkende omfatter ytelser pengeinstitutter leverer til sluttkunden, vil begrense fritaket på en måte som ikke har støtte i ordlyden.²³⁹

Kapittel 4 Hjemmelsgrunnlages virkning i praksis

Domstolens tolkningsprinsipper

Bestemmelsene i 6. MD art. 13, punkt B, litra a) og d) gjaldt ulike fritaksgrunnlag. Analysen av EU-domstolens praksis ved bestemmelsene viser at Domstolen anvender tolkningsprinsipper utledet av en annen bestemmelse om den gjeldende bestemmelsen.

Det er særlig tre fremtredende prinsipper som gjentas innledningsvis før domstolen starter vurderingen av det prinsipielle spørsmålet.

²³³ Sak C-2/95, SDC, premiss 37

²³⁴ Sak C-2/95, SDC, premiss 59

²³⁵ Sak C-2/95, SDC, premiss 45

²³⁶ Sak C-2/95, SDC, premiss 48

²³⁷ Sak C-2/95, SDC, premiss 54

²³⁸ Sak C-2/95, SDC, premiss 55

²³⁹ Sak C-2/95, SDC, premiss 56

- 1) Uttrykkene som anvendes til å betegne fritakene fastsatt i 6. MD art. 13, skal tolkes “strengt”.²⁴⁰

Begrunnelsen for en “streng” tolkning av fritaksbestemmelsene er fritaksbestemmelsenes karakter. Domstolen har bemerket at dette er fordi fritaksbestemmelsene er unntak fra det alminnelige prinsippet om at moms skal oppkreves av enhver tjenesteytelse, som utføres mot vederlag, av en avgiftspliktig person. Volker Ludwig-dommens henvisning til tidligere praksis angår sak C-348/87, premiss 13, hvor det utledes av dommen at domstolen i motsetning til en “streng” tolkning, anførte en innskrenkende tolkning.

- 2) Fritaksbestemmelsene skal plasseres i momssystemets generelle sammenheng.²⁴¹

Domstolen har konsist i sin praksis anført at fritaksbestemmelsene er selvstendige fellesskapsrettslige begreper, og skal av den grunn ikke anvendes forskjellig mellom medlemsstatene. I vurderingen av fritaksbestemmelsene skal de derfor plasseres i momssystemets generelle sammenheng.

- 3) En “streng” tolkning skal ikke frata fritaksbestemmelsenes virkning²⁴²

Domstolens anførsel legger her opp til en vurdering av fritaksbestemmelsenes formål opp mot det generelle momssystemets anvendelse. Selv om fritaksbestemmelsene skal tolkes strengt som unntak fra den alminnelige avgiftsplikten, oppstilles det også et krav om at den strenge tolkningen ikke skal medføre at fritaksbestemmelsen fratras sin virkning.

De tre ovenstående tolkningsprinsippene beror på en utledning av de fastsatte prinsippene fra momssystemet, og vil i lik grad være gjeldende for alle fritaksbestemmelsene.

EU-domstolen har, begrunnet i fritakenes karakter av å være unntak fra hovedregelen, uttalt at uttrykkene som anvendes for å betegne fritakene i MSD, herunder uttrykkene anvendt for å betegne ytelser vedrørende forsikring og finansielle aktiviteter, skal tolkes strengt²⁴³. En ”streng” ordlydstolkning, slik domstolen anfører, utelukker noen grad av utvidende tolkning. Ved anførselen av en streng tolkning av fritaksbestemmelsene, har domstolen også lagt vekt på at den strenge tolkningen skal være forenelig med formålene som følger av de omhandlede fritaksbestemmelsene i tillegg til å respektere nøytralitetsprinsippet²⁴⁴. Domstolen har understreket at prinsippet om en streng tolkning ikke må medføre at uttrykkene som anvendes for å definere fritakstilfellene blir tolket slik at fritaksbestemmelsene fratras deres virkning eller blir uanvendelige i praksis²⁴⁵.

Språkforskjellen ved oversettingen av EU-domstolens praksis har i variert grad byttet mellom å anføre en “streng” og innskrenkende tolkning ved Domstolens anførsler. Litteraturen har tatt stilling til oversettelsene ved å bemerke forskjellen mellom tidligere danske oversettelser med henvisning til²⁴⁶ innskrenkende tolkning mot nyere avgjørelsers henvisning til streng

²⁴⁰ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 21

²⁴¹ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 22

²⁴² sak C-284/03, Temco, premiss 17

²⁴³ Sak C-348/87, Stichting Uitvoering Financiële Acties premiss 13. Domstolen anførte opprinnelig en innskrenkende tolkning vedrørende tolkningen av artikkel 13, punkt A, stk. 1, litra f) i Rdir 77/388/EØF (nå MSD art. 132).

²⁴⁴ Sak C-45/01, Domier, premiss 42

²⁴⁵ Sak C-284/03, Temco, premiss 17; Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 62; Sak C-175/09, AXA, premiss 25

²⁴⁶

tolkning²⁴⁷. Det anføres her at endringen av begrepene ikke betyr at det har skjedd en endring i EU-domstolens anvendelse av prinsippet, og at begrepene skal forstås ens²⁴⁸.

I forhold til tolkningsprinsippene har EU-domstolen og Generaladvokaten knyttet ytterligere kommentarer til tolkningsprinsippet "streng" tolkning. I forslag til avgjørelse i sak C-267/00 og sak C-269/00 avviste generaladvokaten at en streng tolkning betyr innskrenkende eller snever tolkning²⁴⁹. Ifølge forslaget er tolkningen begrenset til å ikke gå ut over ordlyden, slik at fritakene får anvendelse på sine tiltenkte områder, men ikke ut over disse²⁵⁰. Videre er det uttalt at fritaksbestemmelsene ikke kan utvides ved bruk av analogisk tolkning²⁵¹. I samsvar med ovenstående tolkningen har Generaladvokaten i sak C-284/03 anført at kravet om en streng tolkning ikke betyr at uttrykkene som anvendes for å definere fritaksbestemmelsene skal tolkes så innskrenkende at de fratras sin virkning²⁵². Domstolen har, med henvisning til Generaladvokatens forslag, bekreftet at den strenge tolkningen av fritaksbestemmelsene skal tolkes slik at fritakene ikke fratras sin virkning²⁵³.

I vurderingen av hvilken ordlydstolkning som er mest nærliggende å anvende, trekkes det frem at

- 1) Fritaksbestemmelsenes karakter som unntak fra den generelle avgiftsplikten utledet i MSD art. 1, tilsier at bestemmelsene ikke skal tolkes ut over sin betydning.

Avgrensningen mot en utvidende tolkning støttes også av lovens oppsetning, hvor ML § 13 er en uttømmende liste over fritaksbestemmelser.

- 2) Medlemsstatene skal hindre at bestemmelsene tolkes ulikt.

Problematikken omkring begrepenes røtter i nasjonal sivilrett, som har medført at uttrykkene varierer mellom de ulike medlemslandene er anerkjent av Kommisjonen og Skatteministeriet.²⁵⁴ I sak C-348/87 er det i den danske oversettelsen anført at det skal utøves en innskrenkende tolkning av bestemmelsen, men i den engelske utgaven er det anført at bestemmelsen skal bli "interpreted strictly".

- 3) En streng tolkning av fritaksbestemmelsene skal ikke frata fritaksbestemmelsens virkning²⁵⁵

²⁴⁷ Sak 348/87, *Stichting Uitvoering Financiële Acties*, premiss 13 om innskrenkende tolkning
Sak C-262/08, *CopyGene*, premiss 26 om streng tolkning

²⁴⁸ Høffner, P (2006), *Momsfritagelse – Nationale krav til utbydere*, s. 89-90, og Strandet Jepsen, A, (2010), *Moms og aktiviteter i forbindelse med værdipapirer*, s. 114

²⁴⁹ Forslag til avgjørelse til sak C-267/00, *Zoological Society of London* premiss 19 og forslag til avgjørelse til sak C-269/00, *Seeling*, premiss 32

²⁵⁰ Forslag til avgjørelse til sak C-267/00, *Zoological Society of London* premiss 19

²⁵¹ Forslag til avgjørelse til sak C-269/00, *Seeling*, premiss 32

²⁵² Forslag til avgjørelse til sak C-284/03, *Temco*, premiss 37, med henvisning til forslag til avgjørelse til sak C-269/00, *Seeling*, premiss 32

²⁵³ sak C-284/03, *Temco*, premiss 17

²⁵⁴ KOM(2007)747 og KOM(2007)746 – bilag 2

²⁵⁵ sak C-284/03, *Temco*, premiss 17

Analysen av hjemmelsgrunnlaget i ML § 13, stk. 1, nr. 10 og 11, og MSD art. 135, stk. 1, litra a)-f) viser at bestemmelsene har en vid ordlyd ved tilknytningen av begrepene “i forbindelse med” og “formidling” og “forhandlinger”.

En “streng” tolkning er ikke ensbetydende med at EU-domstolen anvender en innskrenkende tolkning av bestemmelsene. I forhold til de to prinsippene, hvor det på den ene siden skal tolkes “strengt” begrunnet i fritakets unntakskarakter, og på den annen side ikke begrense formålet til fritaket, taler en “streng” tolkning for å kunne betegnes som en “ordlydsnær” tolkning, slik at fritaksbestemmelsene verken får et bredere eller snevrere anvendelsesområde enn ordlyden tilsier²⁵⁶. Anvendeligheten av en ”ordlydsnær” tolkning kan stilles opp mot de generelle prinsipper ved tolkningen av EU-rettslige regler, ved kravet om at ordlyden av samtlige språklige versjoner prinsipielt inndras i tolkningen av en bestemmelse²⁵⁷. I tilfeller hvor uttrykk ikke er definert i EU-retten, tillegges forståelsen den alminnelige språkbruk, etter omstendighetene betydning ved fastleggelsen av innholdet av uttrykket, idet det i denne forbindelse tas hensyn til den sammenhengen hvor uttrykket inngår, samt formålet med den ordning som det gjør en del av²⁵⁸.

Adgangen til analog tolkning av MSD art. 135, stk. 1, litra b)-f) ved MSD art. 135, stk 1, litra a)

I tillegg til å begrunne generelle tolkningshensyn på generell basis, begrunnet i tidligere praksis vedrørende andre bestemmelser, har Domstolen også, slik det anføres i domsanalysene, i noen grad tolket fritaksbestemmelsens anvendelsesområde på bakgrunn av prinsipielle uttalelser om andre bestemmelser.

J.C.M-dommen premiss 27 er et eksempel på dette. Domstolen skulle vurdere ordlyden av 6. MD art. 13, punkt B, litra a) om forsikringstjenester. I sin vurdering anfører Domstolen at bestemmelsens ordlyd er vid, begrunnet i tidligere EU-domstolers praksis om 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1 om formidling av lån. Til støtte for den analogiske tolkningen av ordlyden til bestemmelsen om formidling av lån, trekker Domstolen frem praksis ved SDC-dommens premiss 64, Abbey National-dommens premiss 67 og Ludwig-dommens premiss 34, som alle vedrører spørsmål om finansielle transaksjoner.

J.C.M.-dommens premiss antyder en aksept om å tolke bestemmelsen som omhandler forsikring etter 6. MD art. 13, punkt B, litra a), og bestemmelsene angående finansielle transaksjoner i 6. MD art. 13, punkt B, litra d) om hverandre.

I motsetning til J.C.M.-dommen har Taksatorringen-dommen i premiss 43 kommet til motsatt utfall. I Taksatorringen-dommen, som også behandlet bestemmelsen om forsikringstjenester i 6. MD art. 13, punkt B, litra a), har domstolen anført at en analog tolkning av begrepet “forsikringstransaksjoner” på bakgrunn av SDC-dommen, som gjaldt 6. MD art. 13, punkt B, litra d), ikke var mulig fordi de to bestemmelsene oppstilte ulike krav til vurdering.

Domstolen begrunner dette i at 6. MD, art. 13, punkt B, litra d) nr. 3 og 5 omhandler transaksjoner “vedrørende” eller “i forbindelse med” bestemte banktransaksjoner uten å være

²⁵⁶ Strandet Jepsen, A (2010), Moms og aktiviteter i forbindelse med værdipapirer, s. 116, 120-121.

²⁵⁷ Strandet Jepsen, A (2010), Moms og aktiviteter i forbindelse med værdipapirer, s. 81

²⁵⁸ Sak C-336/03, easyCar, premiss 21, Sak C-139/84, Van Dijk`s Boekhuis, premiss 19 og 20, og sak C-83/99, Kommissionen mod Spanien, premiss 20

begrenset til banktransaksjoner i streng forstand. På motsatt side er det anført at 6. MD art. 13, punkt B, litra a) gjelder egentlige forsikringstransaksjoner. Domstolen har her henvist til Skandia-dommens premiss 36 som anfører tilsvarende om en analog tolkning av de to bestemmelsene.²⁵⁹

I nyere rettspraksis har Domstolen i Aspiro-dommen også tatt stilling til muligheten for analogien vedrørende finansielle tjenester mot forsikringstransaksjoner. I premiss 28 anerkjennes det at Domstolen i SDC-dommens premiss 66 vedrørende pengeinstitutter fastslo at hvis ytelsene sett under et i utgjør en særskilt helhet og oppfyller de spesifikke og vesentlige funksjoner for den finansielle tjenesten, var de omfattet av fritaket i bestemmelsen. Domstolen i Aspiro-dommen trekker deretter frem premiss 43 av Taksatorringen-dommen, og anfører at til tross for SDC-dommens bemerkninger, er disse ikke anvendelige begrunnet i Taksatorringen-dommens uttalelser.²⁶⁰

I vurderingen av om det er en aksept for å anvende en analog tolkning av bestemmelsen om finansielle transaksjoner i MSD art. 135, stk. 1, litra b)-f) i vurderingen av forsikringstransaksjoner i MSD art. 135, stk. 1, litra a), skal det tas hensyn til hvilken uttalelse som bærer tyngst vekt fra et rettskildeperspektiv.

Dommens betydning avhenger av premissenes formulering, herunder om ordlyden er konkret eller generell, hvilken instans den er avsagt i, dommens alder og videre om rettsstillingen på området har endret seg, eller forblitt samstemt²⁶¹.

I en oppstilling av J.C.M-dommens uttalelse mot Taksatorringen-dommens uttalelse, veier sistnevnte dom tyngst fra et rettskildeperspektiv. J.C.M.-dommen anfører, i forbindelse med uttrykket "forsikringstransaksjoner", en generell anvendelse av å tolke bestemmelsen analogt med 6. MD art. 13, punkt B, litra d), uten å ta stilling til om det er noen forskjeller mellom bestemmelsene som hindrer dette.

Taksatorringen-dommens anførsel har støtte både fra den eldre Skandia-dommen Domstolen utledet anførselen fra, og fra nyere EU-domstolsuttalelse ved Aspiro-dommen. Avgrensningen fra å tolke daværende 6. MD art. 13, punkt B, litra d) analogt for vurderingen av "forsikringstransaksjoner" i daværende 6. MD art. 13, punkt B, litra d) er samstemt og langvarig. Endringen fra 6. MD til MSD medførte ingen endringer i de sentrale fritaksbestemmelsenes ordlyd, og som bekreftet i Aspiro-dommen foreligger det fortsatt en avgrensning fra slik tolkning.

Underleverandørtjenester vi ML § 13, stk. 1, nr. 10

Skillet mellom forsikringsmegler og forsikringsformidler

ML § 13, stk. 1, nr. 10's fritak ved "ydelse i forbindelse med (forsikringsvirksomhet), som utføres af forsikringsmæglere og –formidlere" skiller mellom uttrykkene forsikringsmegler og forsikringsformidler, i samsvar med formuleringen i MSD art. 135, stk. 1, litra a).

Begrepene er ikke definert ytterligere i verken ML, MSD eller 6. MD. Bestemmelsens oppsett tilsier som utgangspunkt at det er en forskjell mellom de to begrepene

²⁵⁹ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 43 med henvisning til sak C-240/99, Skandia, premiss 36

²⁶⁰ Sak C-40/15 Aspiro premiss 29, med henvisning til Taksatorringen-dommen premiss 43

²⁶¹ Munk-Hansen, C. (2022), *Retsvidenskabsteori*, s. 341 og 344

forsikringsmegler og forsikringsformidler, ved at begge er angitt i fritaksbestemmelsen. Ordlydstolkningen av begrepene i kapittel 2 tilsier dog at definisjonen som kan utledes av hjemmelens ordlyd mellom de to begrepene er ensbetydende.

I EU-domstolens praksis behandles de to uttrykkene samlet i vurderinger vedrørende MSD art. 135, stk. 1, litra a).

Taksatorringen-dommens trekker frem generaladvokatens forslag i sin vurdering av forsikringsmegler og –formidlerbegrepet.²⁶² Generaladvokat Mischo anfører i samme punkt av forslaget at slik bestemmelsen er oppstilt, hvor det foreligger en sontring mellom begrepene forsikringsmegler og forsikringsformidler, er uheldig, fordi en forsikringsmegler i det vesentlige er en forsikringsformidler. Generaladvokatens anførsel er i overensstemmelse med utgangspunktet i bestemmelsens ordlyd.

Vurderingen av innholdet av den gjeldende aktiviteten

Aspiro-dommen utleder en todelt vurdering av om en ytelse er utført av en forsikringsmegler og –formidler. Det bemerkes her, sentralt til vurderingen, at det er selve innholdet av den gjeldende aktiviteten som skal undersøkes²⁶³. For det første skal tjenesteyteren ha forbindelse med forsikringsgiveren og forsikringstakeren. For det andre skal dennes aktiviteter omfatte vesentlige deler av en forsikringsformidlers oppgaver.

– Kravet om kontraktsforhold mellom partene

Taksatorringen-dommen har anført at “tjenesteydelser i forbindelse med disse transaksjoner, som utføres af forsikringsmæglere og –formidlere”, utelukkende tar sikte på “ydelse, der utføres af erhvervsdrivende, der er part i et rettsforhold til både forsikringsselskabet og forsikringstageren, idet en forsikringsmægler kun er mellemmand”.²⁶⁴

Det kan her utledet et krav om at det foreligger et rettsforhold mellom formidleren og både forsikringsvirksomheten og forsikringsmottakeren.

J.M.C.-dommen har tolket kravet om et kontraktsforhold mellom partene lengre enn Taksatorringen-dommen ved å innfortolke at også et indirekte forhold er tilstrekkelig for å oppnå det utledede kravet om et rettsforhold mellom partene.²⁶⁵

I forhold til Taksatorringen-dommens premiss 44-46 og Arthur Andersen-dommens premiss 36, hvor det oppstilles et krav om kontraktsforhold, anfører domstolen i J.C.M.-dommen at den tidligere EU-praksisen ikke foretok en analyse av forholdet den avgiftspliktige personen hadde til forsikringsselskapene og forsikringstakerne. J.C.M.-dommens tolkning av at kontraktsforholdet mellom partene også kan være indirekte er støttet opp i ettertid ved Aspiro-dommen²⁶⁶

²⁶² Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 44, med henvisning til FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT MISCHO — SAG C-8/01 punkt 86

²⁶³ Sak C-40/05, Aspiro, premiss 36 og 37

²⁶⁴ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 44, med henvisning til FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT MISCHO — SAG C-8/01 punkt 86

²⁶⁵ Sak C-124/07, J.C.M Beheer BV, premiss 23-26

²⁶⁶ Sak C-40/15, Aspiro premiss 37

– Ytelsens art

Arthur Andersen-dommen trekker frem ytelsens karakter som et sentralt moment i hvilke ytelser som kan utføres av en forsikringsmegler og –formidler. Dommen utleder et skille mellom ytelser som gjelder fritaksbestemmelsen, og ytelser som består av en ren administrativ karakter, slik som “backoffice”-virksomhet.²⁶⁷ Domstolen har i den sammenheng uttalt at å søke etter kundeemner og sette dem i kontakt med forsikringsgiveren er vesentlige deler av forsikringsformidlerens oppgaver.

Ut fra domsanalysen tolkes henvisningen til den konkrete aktiviteten som et eksempel på hvilke ytelser som anses vesentlige i forhold til vurderingen av ytelsens art. Den etterfølgende praksisen har dog anvendt de spesifikt oppramsede ytelsene som generelle krav til hvilke ytelser som kvalifiserer. Dette fremgår av SKAT`s definisjon av forsikringsmegler og –formidlerbegrepet.²⁶⁸ SKAT`s formulering av dommen antyder at å søke etter kundeemner og sette dem i kontakt med forsikringsgiveren er selvstendige krav for om ytelsen har en formidlingskarakter. Landsrettens har i SKM2005.12.ØLR anført at en “forsikringsmægler/-formidler” er en tredjemann som formidler kontakt mellom kommende, eventuelle kunder, og forsikringsselskaper om tegning av forsikring. Også her er den konkrete tjenesten oppramset på en slik måte at den indikerer et selvstendig krav.

Med henvisning til Arthur Andersen-dommen uttaler også Aspiro-dommen at En slik ytelse består ifølge Domstolen av å søke etter kundeemner og sette dem i kontakt med forsikringsgiveren med henblikk på inngåelse av forsikringskontrakter²⁶⁹

Underleverandørtjenester i ML § 13, stk. 1, nr. 11, bokstav a)-e)

Forholdet mellom “forhandlinger” og “formidling”

Den danske ML anvender uttrykket “forhandlinger” der hvor MSD`s tilsvarende bestemmelser anvender “formidling”. 6. MD anvendte samme begrepsformulering i daværende 6. MD art. 13, punkt B, litra d), hvor det ved overføringen til MSD ikke ble foretatt endringer i bestemmelsens anvendelsesområde.²⁷⁰ Også av hensyn til EU-rettenes forrang ved tolkningstvil i forhold til nasjonale regler, skal en tolkning av ”forhandlinger” i samsvar med momssystemdirektivets ”formidling” foretas.²⁷¹

Kravet om kontraktsforhold mellom partene

Analysen av CSC-dommen og Volker Ludwig-dommen belyser hvordan domstolen på ulik måte oppstiller et krav om et kontraktsforhold ved tolkningen av begrepet “forhandlinger” etter den eldre 6. MD art. 13, punkt B, litra d) i forbindelse med verdipapirer.

²⁶⁷ Sak C-472/03 Arthur Andersen premiss 36

²⁶⁸ DJV 2023-1 D.A.5.10.4

²⁶⁹ Sak C-40/15, Aspiro, premiss 39

²⁷⁰ Rdir 2006/112/EF, præambelen

²⁷¹ Daniel, B.T & Hamer, C.R, *Juridisk metode når EU-retten er i spil* i Sten Schaumburg-Müller, S & Hamer, C.R, *Juraens verden - Metoder, retskilder og disipliner*
Sak C-441/14, Ajos

CSC-dommen har i premiss 39 utledet at “forhandlinger” slik begrepet er benyttet i 6. MD art. 13, punkt B, litra d), tar sikte på en virksomhet som utøves av en mellommann, som ikke opptrer som part i en kontrakt om et finansielt produkt, og som adskiller seg fra de kontraktmessige ytelsene som typisk utføres av partene i slike kontrakter. Dommen utleder videre i samme premiss at formidlingsvirksomhet er en tjenesteytelse som utføres overfor en kontraktspart, og som parten yter vederlag for, idet det er tale om særskilt mellommannsvirksomhet. CSC-dommens formulering av begrepet “forhandlinger” legger her opp til et krav om kontraktsforhold mellom formidleren og de to partene som skal foreta avtalen.

På motsatt side har Volker Ludwig-dommen anført, med henvisning til CSC-dommens premiss 39, at til tross for formuleringen av begrepet “forhandlinger”, er ikke formidlingsvirksomhet etter 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 1 avhengig av om det foreligger et kontraktsforhold mellom yteren av formidlingsytelsen og en av partene i låneavtalen.²⁷²

Volker Ludwig-dommens begrunnelse beror på domstolens tolkning av de sentrale premissene i CSC-dommen, hvor det uttales følgende:²⁷³

- 1) I CSC-dommen var det uomtvistet at det forelå et kontraktsforhold.

Volker Ludwig-dommens domstol anfører her at, på bakgrunn av dette samt utfallet av saken, kunne ikke domstolens uttalelse vedrørende spørsmålet om hvorvidt det forelå et kontraktsforhold mellom tjenesteyteren og tjenestemottaker ha vært så avgjørende i oppbygningen av CSC-domstolens argumentasjon.

- 2) Domstolen har i CSC-dommen premiss 23-28, med henvisning til SDC-dommen premiss 64 og 66, fremhevet at det avgjørende er karakteren av virksomheten, når det skulle avgjøres om formidleren leverte en ytelse som var fritatt i henhold til 6. MD art. 13, punkt B, litra d)
- 3) CSC-dommen premiss 39 fastslår innledningsvis at det ikke var nødvendig å ta stilling til den nøyaktige rekkevidden av uttrykket “forhandlinger”

I forhold til de to dommenes verdi som rettskilder, bemerkes det her at Volker Ludwig-dommens uttalelser vedrører et konkret spørsmål om CSC-dommens utledede krav til et kontraktsforhold. I CSC-dommens premiss 39 fastslår også at de ikke tar stilling til den nøyaktige rekkevidden av uttrykket, og sammensatt med at dette var et uomtvistet element i CSC-dommen er det nærliggende å legge til grunn at CSC-dommens premiss 39 ikke skulle påvirke Volker Ludwig dommens vurdering av kravet om et kontraktsforhold.

I forhold til vurderingen er Volker Ludwig-dommens tolkning i samsvar med SDC-dommen, hvor det i vurderingen av 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3 og 5, ble fastslått at bestemmelsen ikke forutsatte at ytelsen skulle utføres av en virksomhet som står i et rettsforhold til pengeinstituttets sluttkunde.²⁷⁴

²⁷² Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 29 og 30

²⁷³ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 31 og 32

²⁷⁴ Sak C-2/95, SDC, premiss 59

Vurderingen beror på arten av de leverte tjenesteytelser

Analysen av SDC-dommen fastslår at vurderingen av om en transaksjon er fritatt etter 6. MD art. 13, punkt B, litra d), nr. 3 og 5, beror på grunnlaget av arten av de leverte tjenesteytelsene,²⁷⁵ og er uavhengig av hvordan ytelsen leveres (elektronisk, automatisk eller manuelt). Derimot vil ikke ytelse som kun omfatter teknisk eller elektronisk bistand til den som utfører de vesentligste og spesifikke funksjoner i forbindelse med transaksjonene oppfylle betingelser for fritak. Domstolen presiserer her at dette følger av ytelsens art, og ikke av måten den utføres på.²⁷⁶

I denne sammenheng skapes det et skille mellom hovedytelser og biytelser. SDC-dommen ses i sammenheng med Volker Ludwig-dommen, hvor det ble konkludert at omstendigheten at en avgiftspliktig person utfører rådgivningsytelser ikke hindrer annerkjennelse av lånformidlingsytelser av bestemmelsen, dersom lånformidlingsytelsen må anses som hovedytelsen og rådgivningsytelsen er sekundær, slik at rådgivningsytelsen avgiftsmessig er stilt som lånformidlingsytelsen.²⁷⁷

Volker Ludwig-dommen oppstiller et krav om at leveringen av tjenesteytelsen skal være en “uafhængig og selvstendig levering”. Ytelsen kan ikke kunstig oppdeles, slik at den endrer momssystemets sammenheng, når den fra et økonomisk aspekt er en enkelt ytelse. Vurderingsmomentet er hva som er “særligt karakteriserer den pågående transaksjon”, og herunder avgjøre om den avgiftspliktige personen leverer en enkelt eller flere uavhengige hovedytelser til forbrukeren, forstått som en gjennomsnittsfbruker.²⁷⁸ Dersom et eller flere elementer anses for å utgjøre “hovedleveringen” gjelder det en enkelt ytelse. Motsatt er ytelsen ansett som sekundær dersom et eller flere av elementer avgiftsmessig følger hovedytelsen. Det anføres her at en ytelse er sekundær i forhold til en hovedytelse når den for kunden ikke utgjør et mål i seg selv, men et middel til å utnytte tjenesteyterens hovedytelse på best mulig måte²⁷⁹.

Kapittel 5 Konklusjon

En underleverandør er, i oppgavens forstand, en person som utfører én eller flere deler av kontraktsforpliktelsen mellom en hovedleverandør og en oppdragsgiver, uten å stå i et rettsforhold til sluttkunden²⁸⁰ Underleverandøren må levere ytelse under betegnelsen av “ydelser i forbindelse med (forsikringsvirksomhet), som utføres af forsikringsmæglere og –formidlere” etter ML § 13, stk. 10, eller utføre “formidning” eller “forhandlinger av spesifikke finansielle aktiviteter etter ML § 13, stk. 11, bokstav a)-e), for å være omfattet av fritaksbestemmelsene. Bestemmelsene i ML §13, stk. 1, nr. 10 og 11, bokstav a)-e) følger av implementering av MSD art. 135, stk. 1, litra a)-f)²⁸¹. MSD er en nyere utgave av 6. MD, hvor bestemmelsene i art. 13, punkt B, litra a) og d) ikke endret sin betydning²⁸². En

²⁷⁵ Sak C-2/95, SDC, premiss 32

²⁷⁶ Sak C-2/95, SDC, premiss 37

²⁷⁷ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 20

²⁷⁸ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 17

²⁷⁹ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 18

²⁸⁰ Strandet Jepsen, A, (2010), Moms og aktiviteter i forbindelse med Værdipapirer, s. 395

²⁸¹ jf. Art, 288, stk. 2 TEUF

²⁸² Rdir 2006/112/EF, præambelen

manglende definering av de sentrale begrepene i bestemmelsen, har medført at vurderingen i hovedsak beror på sentrale momenter utledet fra EU-domstolens praksis.

Det er ved Aspiro-dommen bekreftet at en analog tolkning på tvers av de to bestemmelsene vedrørende forsikringstransaksjonsbegrepet ikke er mulig, fordi ML § 13, stk. 11 omhandler transaksjoner “vedrørende” eller “i forbindelse med” bestemte banktransaksjoner uten å være begrenset til banktransaksjoner i streng forstand, og ML § 13, stk. 1, nr. 10 gjelder egentlige forsikringstransaksjoner.²⁸³ Avgrensingen mot en analog tolkning er i samsvar med momssystemets generelle karakter utledet av MSD art. 1. En analog tolkning av bestemmelsene kan heller ikke begrunnes i prinsippet om avgiftsnøytralitet, fordi det er et tolkningsprinsipp som anvendes parallelt med prinsippet om at fritak skal tolkes strengt.²⁸⁴

En “streng” tolkning av fritaksbestemmelsene skal tolkes innenfor rammene av en presiserende tolkning, og i den grad det er anvendelig bero på en “ordlydsnær” tolkning.²⁸⁵ Balanseringen av hensynet bak momssystemets generelle avgiftsplikt som tilsier en ”streng” tolkning, og hensynet til fritaksbestemmelsenes karakter, som begrenser innsnevringen av fritaksbestemmelsenes anvendelsesområde, er det nærliggende å tolke en ”streng” tolkning som en ”ordlydsnær” tolkning, slik at anvendelsesområdet av fritaksbestemmelsenes ordlyd verken utvides eller innsnevres.²⁸⁶

ML § 13, stk. 1, nr. 10

En forsikringsmegler og forsikringsformidler er, etter ML § 13, stk. 1, nr. 10 og MSD art. 135, stk. 1, litra a), tilstrekkelig like slik at de kan behandles samlet.

Underleverandørtjenesters tilknytning til fritaksbestemmelsen i ML § 13, stk. 1, nr. 10, beror på en todelt vurdering, utledet av Aspiro-dommen premiss 36 og 37, hvor det sentrale vurderingsmomentet er den gjeldende aktiviteten.

- Tjenesteyteren skal ha forbindelse med forsikringsgiveren og forsikringstakeren²⁸⁷. Denne forbindelsen kan også være indirekte²⁸⁸.

Som følge av J.C.M.-dommen, hvor kravet om et kontraktsforhold ble tydeliggjort ved også å anføre en aksept av indirekte forhold, er ikke dette kriteriet til hinder for en underleverandørs levering av ytelser etter ML § 13, stk. 1, nr. 10.

- Yterens aktiviteter skal omfatte vesentlige deler av en forsikringsformidlers oppgave²⁸⁹

Aspiro-dommen oppstiller her et minstekrav til ytelser utført, hvor vesentlige deler av en forsikringsformidlers oppgave er å søke etter kundeemner og sette dem i kontakt med forsikringsgiveren med henblikk på inngåelse av forsikringskontrakter.

I forhold til de oppstilte kriteriene, utelukkes ikke underleverandøren fra anvendelsesområdet til ML § 13, stk. 1, nr. 10 på bakgrunn av krav om et direkte kontraktsforhold mellom

²⁸³ Sak C-40/15 Aspiro premiss 29, med henvisning til Taksatorringen-dommen premiss 43

²⁸⁴ Sak C-40/15, Aspiro, premiss 31

²⁸⁵ Strandet Jepsen, A (2010), Moms og aktiviteter i forbindelse med værdipapirer, s. 81

²⁸⁶ Strandet Jepsen, A (2010), Moms og aktiviteter i forbindelse med værdipapirer, s. 116, 120-121.

²⁸⁷ Sak C-8/01, Taksatorringen, premiss 44

²⁸⁸ Sak C-124/07, J.C.M Beheer BV, premiss 29

²⁸⁹ Sak C-472/03, Arthur Andersen, premiss 33 og 36

partene. I forhold til det oppstilte kriteriet om ytelsens aktiviteter, hvor de skal omfatte vesentlige deler av en forsikringsformidlers oppgave, vil en underleverandør være omfattet hvis underleverandøren utfører disse oppgavene.

ML § 13, stk. 1, nr. 11

Endringen fra 6. MD til MSD medførte ingen endringer i betydningen av de sentrale bestemmelsene, og ML`s begrep "forhandlinger" skal tolkes i overensstemmelse med MSD`s "formidling"-begrep, samt det tidligere 6. MD`s bestemmelse,²⁹⁰ i samsvar med EU-retens forrang.²⁹¹

I forbindelse med underleverandøraktivitet, er det to vurderinger som er særlig sentrale. Den første vurderingen er spørsmålet om det kreves et kontraktsforhold mellom yteren av formidlingsytelsen og mottakeren av ytelsen. Domstolen har i den nevnte analysen om

Volker Ludwig-dommen og SDC-dommen har begge fastslått at det ikke foreligger et krav etter bestemmelsen om et kontraktsforhold mellom formidleren av ytelsen og sluttkunden. I Volker Ludwig-dommen utledes konklusjonen om at det ikke oppstilles krav om at det foreligger et kontraktsforhold mellom yteren av formidlingsytelsen og parten i låneavtalen på bakgrunn:

- Transaksjonene som er fritatt i bestemmelsen er definert på grunnlag av arten av de leverte tjenesteytelsene, og ikke på grunnlag av tjenesteyteren eller ytelsesmottakeren.²⁹²
- Ordlyden av 6. MD art. 13, punkt B, litra a), nr. 1 opplyser ikke om kravet til arten av forholdet mellom formidleren og partene i avtalen.²⁹³
- Tjenesteytelsene må, sett under ett, utgjøre en særskilt helhet, som oppfyller de spesifikke og vesentlige funksjoner for formidlingsytelsen.²⁹⁴
- Formidlingsvirksomhet er en mellommannsvirksomhet.²⁹⁵

Den andre vurderingen er hvilke krav som stilles til arten av de leverte tjenesteytelsene.

Vurderingen av om en transaksjon er fritatt etter bestemmelsen, beror på grunnlaget av arten av de leverte tjenesteytelsene.²⁹⁶ Ytelser som kun omfatter teknisk eller elektronisk bistand til den som utfører de vesentligste og spesifikke funksjoner i forbindelse med transaksjonene oppfyller ikke betingelser for fritak.

Videre skal levering av ytelsen skal være en "uafhængig og selvstændig levering". Ytelsen kan derfor ikke kunstig oppdeles, slik at den endrer momssystemets sammenheng, når den fra

²⁹⁰ Rdir 2006/112/EF, præambelen

²⁹¹ Daniel, B.T & Hamer, C.R, *Juridisk metode når EU-retten er i spil* i Sten Schaumburg-Müller, S & Hamer, C.R, *Juraens verden - Metoder, retskilder og disipliner*
Sak C-441/14, Ajos

²⁹² Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 25

²⁹³ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 26

²⁹⁴ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 27, med henvisning til sak C-2/95, SDC premiss 66, sak C-235/00, CSC premiss 25 og sak C-169/04, Abbey National premiss 70

²⁹⁵ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 28

²⁹⁶ Sak C-2/95, SDC, premiss 32

et økonomisk aspekt er en enkelt ytelse. Hva som er “særlig karakteriserer den pågældende transaksjon” skal først vurderes, før det avgjøres om den avgiftspliktige personen leverer en enkelt eller flere uavhengige hovedytelser til forbrukeren, forstått som en gjennomsnittsforbruker.²⁹⁷ Dersom et eller flere elementer anses for å utgjøre “hovedleveringen” gjelder det en enkelt ytelse. Motsatt er ytelsen ansett som sekundær dersom et eller flere av elementer avgiftsmessig følger hovedytelsen. Det anføres her at en ytelse er sekundær i forhold til en hovedytelse når den for kunden ikke utgjør et mål i seg selv, men et middel til å utnytte tjenesteyterens hovedytelse på best mulig måte²⁹⁸.

I forhold til underleverandørers tjenester er det også i denne bestemmelsen ikke et krav om et direkte kontraktsforhold som avgrenser underleverandøren fra å utføre fritaksberettigede ytelser. Den sentrale vurderingen av om underleverandøren kan omfattes av bestemmelsen, vil derfor bero på en vurdering av hvilke ytelser underleverandøren leverer, opp mot kriteriet om en “uafhængig og selvstendig levering”, hvor vurderingen fremstår som en hovedytelse i forhold til hva som “særlig karakteriserer den pågældende transaksjon”.

Litteraturliste

Direktiver og forordninger

6. MD Rådets sjette momsdirektiv 77/388/EØF

MSD Momssystemdirektivet 2006/112/EF

Rdir 2006/112/EF: Præambelen

MF Momsforordningen Rfo 1042/2013/EF

Direktiv 91/680 av 16. Desember 1991 Overgangsdirektivet

Direktiv 92/77 av 19. Oktober 1992 Avgiftsdirektivet

Direktiv 92/111 av 14. Desember 1992 Forenklingsdirektivet

Rådets første direktiv Rdir 67/227/EØF

Rdir 67/227/EØF: Præambelen

Rådets direktiv Rdir 77/92/EØF

TEU Traktaten om den Europæiske Union

TEUF Traktaten om den Europæiske Unions Funktionsmåde

Lover og bekjentgjørelser

L 2016 760 Nåværende momslov (momsloven)

²⁹⁷ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 17

²⁹⁸ Sak C-453/05, Volker Ludwig, premiss 18

L 2009 520 Lov om ændring af lov om merværdiafgift og lov om afgift af lønsum m.v.
- forarbejder 2008/1 LFF 203

L 1994 375 Lov om merværdiafgift
- forarbejder 1993/1 LFF 124

BEK 2015 808 Momsbekendtgørelsen

GRL L 1953-06-05 nr 169 Danmarks Riges Grundlov

Value Added Tax Act 1983 An Act to consolidate the enactments relating to value added tax.
26th July 1983

Lov nr. 102 av 31. Mars 1967, Lov om almindelig omsetningsavgift,

Lov nr. 363 av 14. Mai 1992, lov om ændring af merværdiafgiftsloven”

lovforslag L 124, Forslag til lov om merværdiafgift (momsloven)

Lov nr. 375 av 18 mai 1994, lov om merværdiafgift (momsloven)

Lovbekendtgørelse 2022-03-11 nr. 337 om forsikringsformidling

Folketingstidende 1993-94 Tillæg A spalte 4391/4392

Lovbekendtgørelse 2022-03-11 nr. 337 om forsikringsformidling

Administrative forskrifter

Den Juridiske Vejledning 2023-1 - 31.01.2023

Den Juridiske Vejledning, 2022-1, Version 3.8 – 31.01.22, A.A.3.5 ”Bindende svar bagud i tid”

Lovforslag

KOM(2007) 747 endelig til Rdir 2006/112/EF

KOM(2007) 746 endelig til Rdir 2006/112/EF

Bilag 2, KOM (2007) 0746 - Bilag 2

KOM (1973) 0950 avsnitt X

KOM(2004) 246 endelig

KOM(88) 799 endelig udg. af 20.12.1988.

Artikler

Drejer, Ina; Andersen, Poul Houman; Østergaard, Christian Richter; Wæhrens, Brian Vejrum; Johansen, John; Park, Eun Kyung; Søberg, Peder Veng: *En kortlægning af Underleverandører i Danmark. Institut for Økonomi og Ledelse, Aalborg Universitet (2015).*

Amand, C: *Are VAT Exemptions Compatible with primary EU Law?* International VAT Monitor 2010 (Volume 21), No. 6 (2010)

Lenoir, V: *April 1954 – April 2004 – VAT exemptions: The original Misunderstanding* (2004)

Litteratur

Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. Udgave, Universitetsforlaget, 2001

Munk-Hansen, Carsten; *Retsvidenskabsteori*, 2. udgave, Djøf Forlag 2018

Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 3. udgave, Djøf Forlag 2022

Tvarnø, Christina, Nielsen, Ruth; *Retskilder og Retsteorier*, 6. udgave, Djøf Forlag 2021

Bugge, Thorbjørn Daniel og Risvig Hamer, Carina; *Juridisk metode når EU-retten er i spil*, i Schaumburg-Müller, Sten, Risvig Hamer, Carina; *Juraens verden - Metoder, retskilder og discipliner*, 1. udgave, Djøf Forlag 2020

Thygesen, Jette; *Grundlæggende momsretlige principper – i teori og praksis*.3. Udgave, Djøf forlag, 2021

Evald, Jens; *Retskilderne og den juridiske metode*, 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundet, 2004

Hansen, Lone L., Werlauff, Erik: *Den juridiske metode – en introduktion*. Jurist- og økonomforbundets forlag, 2013

Jens Evald, Jens, Schaumburg-Müller, Sten: *Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære*. 1. Udgave, Jurist- og økonomforbundets forlag, 2004

Jensen, Dennis Ramsdahl: ”Merværdiafgiftspligten”, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2004

Høilund, D: *Retssikkerhed og juridisk metode*, 3. udgave, Hans Reitzels Forlag 2021

Engers Pedersen, S & Andersen, M: *Moms 2*, 3. udgave, Karnov Group 2010

Drejer, I; Andersen, P.H; Østergaard, C.R; Wæhrens, B.V; Johansen, J; Park, E.K; Søberg, P.V, *En kortlægning af Underleverandører i Danmark*, Aalborg Univeristet (2015)

Blume, P: *Retssystemet og juridisk metode*, 4. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2020

Tvarnø, C & Nielsen, R: *Retskilder og Retsteorier*, 6. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2021

Ramhdahl Jensen, D.:Merværdiafgiftspligten 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2004

Engers Pedersen, S, Andersen, M: *Moms 2 Fritagelser og lønsum*, 3. udgave, Karnov Group, 2010

Strandet Jepsen, A: *Moms og aktiviteter i forbindelse med Værdipapirer*, 1. udgave, Thomson Reuters, 2010

Michelsen, A, Askholt, S, Bolander, J, Engsig, J, (2011), Lærebog om indkomstskat, 14. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2010

Hansen, L.L., Werlauff, E.; *Den juridiske metode – en introduktion*, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2013

Dommer

Sak C-8/01 Taksatorringen

Forslag til afgjørelse fra Generaladvokat Mischo - sak C-8/01

Sak C-472/03 Arthur Andersen

Sak C-453/05 Volker Ludwig

Sak C-349/96 *Card Protection Plan Limited*

Forslag til afgjørelse fra Generaladvokat Fennelly - sak C-349/96

sak C-124/07 *J.C.M. Beheer BV*

Sak C-235/00 CSC Financial Services

Sak C-40/15, Aspiro

Sak C-6/64, *Costa-ENEL*

Sak C-441/14, Ajos.

Sak C-348/87, Stichting Uitvoering Financiële Acties

Sak 235/85 *Kommissionen mod Holland*,

sak C-240/99, Skandia

Sak C-607/14, Bookit

Sak C-287/00, Kommissionen mod Tyskland,

sak 235/85, *Kommissionen mod Nederlandene*

sak C-453/93, *Bulthuis-Griffioen*

sak C-346/95, Blasi

sak C-149/97, Institute of the Motor Industry

Sak C-13/06 Kommissionen mod Grækenland

SKM2005.12.ØLR

Hjemmesider

Folketinget <https://www.eu.dk/da/faq/alle-faqs/hvad-er-en-generaladvokat> (besøkt 12.04.2023)

Den danske ordbog (besøkt 12.04.2023)

- Forsikringsmægler <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=Forsikringsm%C3%A6gler>
- Formidler <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=formidler+>
- Forsikring <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=forsikring>
- Forbindelse <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=forbindelse>
- Formidle <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=formidle>
- Forhandle <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=forhandle>